

ZEMPLÉNI FÁKLYA

A FÁY ANDRÁS TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

TARTALOM:

MOSOLYGÓ JÓZSEF: ŐSI KULTÚRÁNK IGAZI ARCA. (ARCKÉPPEL)

MÉCS LÁSZLÓ: PIROS TÁVCSŐ. (VERS.)

GÁL FERENC: A XX. SZÁZAD URALKODÓ ESZMÉI.

SZIRMAY JÁNOSNÉ: HAZUGSÁG. (ELBESZÉLÉS.)

MÁRIÁSSY NÉ SZEMERE KATINKA: NEM OTT VAN.. (VERS.)

FARKAS ANDOR: ESTI BARÁTKOZÁS. (VERS.)

BENKE KÁLMÁN: EGY HEGYALJAI FALU 17. SZÁZADBELI
TÖRVÉNYEL. (FALUTÖRTÉNET.)

DRAGORITS EUGÉNIA: KILENC BAKA. (VERS.)

HEGEDŰS IMRE: MESÉK.

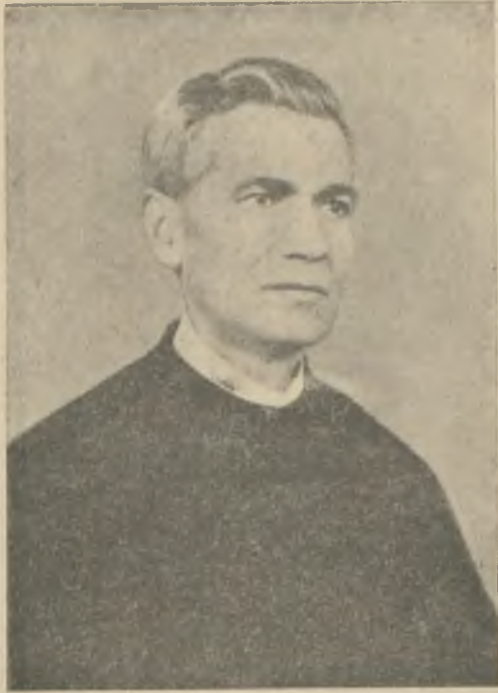
NOVÁK ISTVÁN: SÉTA A TÉLI ERDŐN. (VERS.)

FIGYELŐ. — MAGUNKRÓL ÉS EMLÉKEINKRŐL. —

A FÁY ANDRÁS TÁRSASÁG ÉLETE.

II. ÉVF. 2. SZ. SZERENCS, 1942. DECEMBER HÓ.

Mosolygó József
a Fáy András Társaság alelnöke.

Ősi kultúránk igazi arca

Irta : Mosolygó József

A politikusok szóáradatában a kelleténél gyakrabban felvetődik ma a nemzeti lét, vagy nem lét kérdése. Igaz, hogy sorsdöntő időket élünk, hogy korszellem-változás tanúi vagyunk és az is igaz, hogy a politika csupán a napi eseményeknek a vetülete, s a szóbeli megnyilatkozások nyomtalanul eltűnnek az események szédületes forgatagában, mégis kár ezt a kérdést unos-untalan hangoztatni, mert felvetésében van valami lehangoló és elbágyasztó, amitől éppen e nehéz időkben oltalmazni kell a nemzetet. Annál kevésbé kellene megtörténni ennek a szakirodalomban, melynek hatása sokszor századokig érezhető egy nemzet életében. Már pedig abban a lázas munkában, mellyel a honi nemzetiségi irodalomhoz viszonyítva, megkétszerezve dolgozik a magyarság multját kutató tudósok egész tábora, itt-ott felvetődik a nemzeti lét és nem lét kérdése is. A politikusnál ez csak frázis, a tudományos irodalomban azonban káros és kóros jelenség, mert az örök magyar sorskérdés, mint minden emberi dolog, a viszonyok változásával sülyedhet, vagy emelkedhet, de el nem vesztet.

A fürge nemzetiségi írók letarolták az egész magyar történelem tanulságait és a maguk szája íze szerint feldolgozták azokat, s e munka hatása alól mi magunk sem tudunk szabadulni. Emiatt az alapvető kérdések sincsenek annyira tisztázva, hogy azokon biztos kezekkel építeni lehetne. Elsősorban a szláv kultúrának túlzott hatásaira mutatok rá, mert a szlávisták tervszerű mesterkedései révén magunk is elhittük, hogy honfoglaló őseink, mint kultúra nélküli hordák jelentek meg Európában s amit az idők folyamán felszedtek, azt elsősorban a szlávoktól tanulták.

Maga az a tény, hogy honfoglaló őseink másfél év alatt elfoglalták hazánkat és pacifikálták is, hiszen már 898-ban külföldi kalandozásokra indultak, — aminek előfeltétele volt, hogy itthon minden rendezve legyen — mutatja, hogy *a honfoglalás minden idők egyik legnagyobb diplomáciai és politikai mesterműve volt.* Már pedig ehhez elengedhetetlenül szükséges volt, hogy akik ezt a munkát ilyen hihetetlen rövid idő alatt el tudták intézni, azok kultúrá-

lis szempontból felette álljanak az itt és hazánk környékén lakó egyéb népeknek. Ennek a kérdésnek elbírálásánál az a legnagyobb hiba, hogy a mai tényleges állapotok szemszögéből nézzük a múlt eseményeit.

Az államalkotó képesség keletről nyomult előre nyugat felé és ez a folyamat évezredekben át tartott. Gondoljunk csak a fáraók birodalmától Nagy Károlyig tartó tengernyi időre. A korai középkorban ugyanis egészen Nagy Károlyig igazi értelemben vett államalkotó népe nyugat Európának nem volt. A kelták, frankok, germánok, kik apró törzsközösségekben éltek, kulturális szempontból annyira el voltak maradva, hogy méltán rászolgáltak a barbár névre, mellyel őket a birodalmi Róma művelt népei illették. Megváltozik azonban a helyzet a kereszténység terjedésével. Nyugat Európában a latin Géniuszt az egyházon keresztül vették a nemzetek s így jutottak birtokába annak a kultúrának, melyből államalkotó képességük kivirágzott.

A magyarság ezt a képességet, mint nagyon ősi örökséget, keletről hozta, amiből következik, hogy sajátosan magyar kultúrája magasabb értékű volt, mint a nyugati népeké, akik ezt csak az egyházon keresztül tudták megszerezni.

A nyugati népek tehát nem kulturális többlettel indultak el az államalkotás nagy munkájában, mint mi, hanem kulturális különbözőséggel. És ezt a kulturális különbözőséget ősünk rövid idő alatt eltüntették a nemzet fejlődéséből, ami azt mutatja, hogy diplomáciai és politikai érettségük igen magas fokon állott, hiszen már a vezérek és fejedelmek korában utat nyitottak a kereszténység terjedésének és *Géza uralkodása alatt keresztény Magyarországról beszélhetünk. Ő volt ugyanis a keresztény monarchia megalapítója, fia, Szent István pedig annak kiépítője.* Ez a két lángelme tudatosan megérezte, hogy Európában való fennmaradásunknak létalapja a kereszténység; behozták a latin egyházi kultúrát, terjesztik, óvják és védik és bele illesztik azt messze idegenből hozott ősi kultúrájuk kereteibe, annak sérelme nélkül. Nem azzal az elterebélyesedő tatán kultúrával vállalnak közösséget, melyből az olasz, spanyol, francia, germán népi kultúra kifejlődik, hanem kifejezetten és kizárólag a latin egyházi kultúrával, mely természeténél fogva összeegyeztethető minden ősi kultúrával.

Világos dolog, hogy ennek a munkának végzéséhez úgy Gézának, mint Szent Istvánnak idegen, a nyugati tudományokban jártas és egész férfiakra volt szükségük és ilyeneket hívtak is be az or-

szágba. Papokat, szerzeteseket, tanítókat, mesterembereket szívesen láttak a királyi udvarban, hogy az új környezet követelményeinek megfelelően tanítsák iparra, gazdálkodásra a lovas nomád alattvalókat. Ezek azután részesültek az ország javaiban, sőt úgylátszik, hogy a kelletténél jobban részesültek azokban, mert a lázadások tulajdonképpen rugói ebben kereshetők. Szent István a fiához intézett tanításban ezekre az az idegenekre gondolt, mikor szívére köti, hogy „a különböző országokból jövők sokféle nyelvet, szokást, tanulást és fegyvert hoznak magukkal, ezek mind disztik a királyi udvart és elrettentik az idegenek gögjét“. Azok a hirhedtté vált szavak, hogy „gyenge és törékeny az egynyelvű és egyszokású birodalom“, a nemzetiségi irodalom vesszőparipájává lettek, hallgatóik a maguk igazolását szentistváni tanításra alapítják és egyben hozzáköltötték, hogy a nemzetiségek már Szent István korában is itt laktak. Ez a beállítás az, ami végképpen nem igaz, de amelynek, sajnos, magunk is felültünk és ezt a szentistváni idézetet úgy magyarázzuk, mintha már ebben az időben itt laktak volna a románok, ruszinok, szerbek, szászok stb.

Kossuth Lajos „nagyon is kétségbevonható állításnak“ mondja ezt az idézetet *Irataim az emigrációból* című munkájában, de magyarázatként azt fűzi hozzá, hogy az idegenek segítségét kívánta igénybe venni saját népeinek a megtérés ellen kifejtett ellenállásában. Kazinczy Gábor pedig egyszerűen szent tévedesnek mondja. Ezek és hasonló feltevések éppen úgy nem állják meg a helyüket, mint amennyire tiltakoznunk kell a nemzetiségi írók célzatos méregkeverése ellen. Vonatkoztatható ez az Európában akkor általánosan használt latin nyelvre, mely az egyházzal egy időben kap helyet az új magyar művelődés kialakulásában, vonatkozhatik arra, hogy a nyugatról jövő papok, urak és mesteremberek nyelvtudása a nemzet egyetemes érdekeit szolgálni volt hivatva az új körülmények között, tehát a velük szemben megnyilvánuló ellenszenvet királyi paranccsal kell kioltani a magyar urak lelkéből, de soha és semmi körülmények között nem vonatkozhatott arra, hogy a későbbi időkben behívott, vagy befogadott, vagy megürt nemzetiségi tömegek frontot csináljanak az állam nyelve ellen, nem is szólva arról, hogy ezek a nemzetiségek jogot nyertek volna a birodalom egységének megbontására.

A szláv is európai nép volt, melynél az államszervezési képesség a legkésőbb jelentkezett, de ekkor is csak az idegenek segítségével. A normannok, varégok és a nagyorosz síkság különböző turáni né-

peinek előkelőségei szervezik állami közösségbe a „zadruga” nyügében eltespedett orosz népet, mely munka azokban az időkben vette kezdetét, mikor Árpád népe a honfoglalás előkészítésével volt elfoglalva. El sem képzelhető tehát, hogy az a magyar nép, mely államalkotó és alapító képességének teljében megszerzi a mai hazát, az az államvezetés és kormányzásra való szavakat éppen azoktól a népektől vette volna kölcsön, kik idegenek segítségével éppen abban az időben kezdenek nemzetté alakulni. Egy másik munkámban igyekeztem ezt bizonyítani is, de az illetékesek részéről érveimet nem fogadták el és a küldöknézők makacsságával ragaszkodnak ahhoz, hogy a magasabb műveltségű eleink hunok, avarok, magyarok, kik évszázadokkal megelőzték államalapításban sőt átmenetileg világbirodalom-alapításban a szlávokat, azok az államkormányzásra, műveltségre és a keresztény terminológia kifejezésére a szlávoktól vettek kölcsön szavakat, mintha ősmagyar kultúra nem is lett volna.

E rövidre szabott cikk keretében csak két dologra mutatok rá, melyek alkalmasak arra, hogy az embert megtévesszék. A honfoglaláskori oklevelek *scláv* kifejezését általában abban az értelemben veszik, hogy az szlávot jelent, *holott ez a szó nem fajt jelentett eredetileg, hanem állapotot*. A szolgáknak, főleg a rabszolgáknak volt ez a gyűjtő neve. Annyit mindenesetre igazol, hogy a szolgák többsége szláv volt, *de minden scláv nem volt fajilag is szláv*. De bármiképpen is álljon a dolog, a szolganép és az uralkodó osztály között kulturális különbségnek kellett fennállania az utóbbiak javára. A másik megtévesztő dolog az, hogy a honfoglalás előtti és a honfoglaláskori bolgárokat szlávoknak teszi meg a magyar történelemírás, *holott a bolgárok elszlávosodása jóval későbbben történik meg, kik egyébként, a vérségi köteleket tekintve, közelebbi rokonai voltak a világhódító hunoknak, mint mi magunk*. Nemcsak szebben hangzana hanem az igazságnak is megfelelné, ha azt mondanánk, hogy különösen a kereszténységre vonatkozó szavainkat a rokon turáni bolgároktól vettük kölcsön és nem a szlávoktól. Vármegyénk és annak több községe és hegye ezektől a rokon bolgároktól vették nevüket.

A ruszinok betelepülését szinte naptári pontossággal meg lehet állapítani, kik Koriátovics herceg vezetése alatt Podóliából menekültek és a magyar király által befogadtattak és részesültek mindazon közszabadságban, mely magyar alattvalókat megillet, a románok a tatárjárás után kezdenek Erdélybe beszivárogni és Erdély fejedelmeinek hozzá nem értése és az osztrák császári dinasztiának

támogatása a magyarság rovására hihetetlenül felduzzasztotta számukat, a szerbek a török hódoltság aláhanyatlása idején egy nagyon sikeres, de rövid ideig tartó császári győzelem eredményeképpen egészen későn jelennek meg a délvidéken az ipeki pátriárka vezetése alatt, aki népével együtt úgy kihasználta a császári rövid ideig tartó győzelmet, hogy a visszatérő török hadsereg megérkezését nem merte bevárni. Ezek a nemzetiségek a francia forradalom által felvetett nemzetiségi kérdést igen korán megértették és megkezdték annak tudományos mezbe öltöztetett feldolgozását, melynek eredményeként megállapították, hogy ma már magyar faj nincs s akik magyaroknak vallják magukat, azok elmagyarosodott kisebbségek-ből állnak, tehát velük súlyos igazságtalanság történt, így minden okuk és joguk meg van arra, hogy a magyar birodalmi gondolatot felrobbantsák.

A bécsi magas pártfogókban bízva ezt nyíltan is hangoztatják és a magyar közélet nem tud ellene, éppen a magas pártfogók miatt, megfelelően eljárni.

Most, az osztrák elnyomatás megszűnése után, tehát egy évszázaddal elkésve, lázas szorgalommal dolgozik a magyar tudományos világ ezen a kérdésen, melynek elintézési módja a jelen népiesség uralkodó gondolatának jegyében talán századokra szab irányt a további fejlődésnek. Rendkívül fontos tehát hogy az alapfogalmak véglegesen tisztáztassanak. mert egészséges nemzetiségi kibontakozás csak így képzelhető el.

Vessük fel azt a kérdést, hogy *van-e fajmagyarság*. Ezideig nem sokat foglalkoztunk vele és a török hódoltságra való hivatkozással szinte belenyugodtak abba a gondolatba, hogy a fajmagyarság száma katasztrófálisan megcsappant. Ezt mondják a nemzetiségi írók is, pedig ez a beállítás hamis. Csak az mondhat ilyet, ki tudatosan meg akarja téveszteni a közvéleményt, vagy akik felületesen szemlélik a dolgokat és nem ismerik a magyar parasztság hihetetlenül tiszta házassági életét és konzervatizmusát, valamint a parasztságnak minden veszedelem ellen való ezer védekezési lehetőségét. A török hódoltság idején csak a délvidék népe menekült vagy pusztult el szülőföldjéről, hol a török hadsereg állandó felvonulási és visszavonulási útja vezetett. A többi részeken az elpusztult falvak nem azt jelentik, hogy a népe is elveszett, hanem azt, hogy a kényszerítő körülmények között vagy a nagy városokba kerestek men déket, vagy bevonultak a megközelíthetetlen nádasokba, mocsarakba és ingoványokba, hol nem érte el sem a német,

sem a török, vagy pedig a hódolt területről egyszerűen elmenekültek az ország peremei felé, hova a török keze nem ért el. Ez utóbbiakból vesztek el legtöbben a magyarságra nézve, kik a török kiűzése után különböző okokból a nemzetiségi vidékeken maradtak és nem jöttek vissza a nagyalföldre s ma már csak a magyar nyelvük mutatja, hogy, a tervszerű nemzetiségi agitációnak eredményeképpen, talán véglegesen elvesztek a magyarságra nézve.

Ezeket az elnemzetellenített magyarokat kell nekünk megkeresni és meg kell csinálni az ellenpróbáját annak a nemzetiségi áltudományos irodalomnak, mely a Tiszáig elmagyarosodott románokat ismer, és az egész ország területén még a nagymagyar alföldön is elmagyarosodott szlávokról szélhámoskodik. Ez a munka meg is indult, de aki ebben a munkában részt vesz, vegye le szeméről a szláv szemüveget és az ősi magyar kultúra rétegeződése alatt ne akarjon mindenáron ősi szláv kultúrnyomokat találni, ellenkezőleg: keresse meg a módját annak, hogy a fajmagyart ismerje meg a darócban, halinában, bocskorban is, kiket a magyar sors csapásai századok folyamán idegen faji közösségbe kergettek. *Mert mindenkiel szemben törhetetlenül állítom, más helyen bizonyítom is, hogy olyan magas kultúrával jöttek Európába a honfoglalók, mely messze felette állott a szláv kultúrának és semmivel sem volt kisebb értékű az általános európai kultúránál.* Hogy faji sajátosságunkat, mely ma földrajzi helyzetünk adottságai folytán egyedülálló és hozzá hasonló sem Ázsiában, sem Európában nincs, a köznemesség és a parasztság szinte eredeti tisztaságában megőrizte. Erényeink és hibáink ugyanazok, mint a honfoglalás korában voltak.

Ahogy Heribald szerzetes elbeszéli a szentgalleri magyar harcosok étkezését, kedvtelését, virtuskodásra való készségét, idegekkel való barátkozását, poharazással egybekötött mulatozását, ugyanazokat beszéli el egy mai svájci szerzetes is a pihenő honvéd csapatokról. Az európai hadi kultúra pillanatnyilag levette rólunk a bönnyű fegyverzetet és vasba öltöztetett. Rá is fizettünk erre a nagy vívmányra a tatárjárás szomorú idején, mikor a hadsereg tehetetlen volt a tatárok könnyű lovasaival szemben és ugyanaz a hadinép a másfélszázados török harcokban, midőn magára talált és a vérében, természetében élő kalandozások korában könnyű lovassági haditaktikával megvédte a szentistváni birodalmi gondolatot. Ugyanez a harcmodor tette erőssé Rákóczi, majd Kossuth hadinépét és ez teszi képessé a magyar honvédet arra, hogy az orosz partizánok elleni harcokban megállja a helyét.

A sírva vigadás, az ebura fakó, a szalmaláng örök magyar tulajdonságok, s amiket ezek kifejeznek, válságos viszonyok között lehetnek erényeink, de adott körülmények között lehetnek teheteteink is. Egyet azonban kétségtelenül megmutatnak, t. i. azt, hogy *nem olyanok vagyunk, mint mások.*

Kár azért az a nyavalygásig menő megalázkodás, mellyel közíróink nagy része európaizált kultúránkról beszél és arról, hogy minden idegszálunkkal Európához tartozunk. Ez úgy sem áll. Nekünk *euráziai kultúránk van* — mint ahogy azt egyik tudósunknak sikerült ilyen tömör formában megfogalmazni. Ez hozza magával, hogy a nyugati nagy nemzetek és kis nemzetek oxotikumot keresnek és látnak bennünk és ezért néha szeretnek is bennünket, ha éppen nem haragusznak ránk, de ha haragusznak — és többnyire haragusznak —, nincsen az a képtelenség, melyet el ne hinnének és ne terjesztenének rólunk. Meg kell nézni Európa hivatalos tankönyveit, hogy mennyi ostobaság, rosszhiszemű kitalálás van azokban megírva rólunk csak azért, mert nem vagyunk olyanok, mint ők. És közíróink bármit is írnak, a nyugati közvéleményt nem fogják tudni meggyőzni. A nyugati irodalom elfogadja európai népek az orthodox balkáni szerbet, románt, görögöt, a mohamedán albánt, bosnyákot és minden szláv törzset, de minket ebből a közösségből kizár; nem azért, mintha nem ismerne földrajzot és ethnografiát, hanem tisztán azért, mert mi nem olyanok vagyunk mint ők. Még azzal is tisztában vannak nyugaton, hogy az európai értelemben vett kultúra Magyarországon befejeződik, de megsejtik azt is, hogy annak gyökerei olyan mélységekből sarjadzanak, mely lényegében nem azonos a nyugati népek kultúrájával. Akkor meg csakugyan ebura fakó. Mi nem olyanok vagyunk, mint ők és valljuk büszkén a költővel, hogy „keleten sarjadzott törzsöke fánknak”. Ne idéetlenkedjünk, ne alázkodjunk, hanem minden erőnkkel munkáljuk az örök magyar kultúrát, melynek egyedülvalósága önmagában bírja azt az értéket, melyért a tudományos Európa többi népei sokkal inkább megbecsülnek bennünket, mintha az európai kultúra fattyúhajtása lennénk. Ebben a munkában éppen ezért nem is lehet felvetni a lét és nem lét hamleti kérdését. Még az sem fontos, hogy kevésbé jól, jobban, vagy legjobban dolgozza-e fel ezt a kérdést a mai nemzedék, mert ennél sokkal fontosabb az, hogy legjobbjaink intézményesen foglalkoznak vele.

Piros távcső

Budapesti dzsungel sok ezer bérháza
között keresgélek, amíg megtalálom
régí ismerősöm, jól beskatulyázva
egy-szoba-konyhában. Jaj de furcsa álom!

Régen tanyán laktak. Lobogó fürtökkel
sokszor voltam náluk. A kertben saláta,
paradicsom versenyt hízott úri tökkel,
bent a zongorán szólt a Holdfény-szonáta.

Hogyha megérkeztem, vidám komondorok
hangversenyt rendeztek a tiszteletemre,
— most az ágy alól egy vén kuvasz rám morog,
mint a proletárgőg, s bokám veszi szemre.

Fiatalok voltak, bolondosok voltak,
táncoltak az élet alvó vulkán-torkán,
a jövőre tücsök módra nem gondoltak
s most idesodorta őket a nagy orkán.

Azt mondják, hogy jöttöm nékik örömnep.
Ebédrel kínálnak. két kimért adagnak
anyagát megosztják, felváltva eltűnnek,
nem nehéz rájönni, hogy kint mosogatnak.

Az asszony dicsekszik, hogy az ablakára
húsz galamb jár enni s egy csavargó csóka,
három parki rigót is idecsalt árva
egyedüllétében. Kell neki e móka.

Örök gyönyörűség: etetni valakit!
A csecsemőt cseccsel, férfiembert csókkal,
tanítványt tudással, idebent s odakint
szárnyasokat maggal, asszonyt színes szókkal.

Igy van ő is. Szép lesz így e verébfészek
s szerencse, hogy itt van ez a kis muskátli,
pirossága Távcső: az anyatermészet
ősi szerelmébe lehet vele látni.

Mécs László.

A XX. század uralkodó eszméi

Írta : Gál Ferenc

A legnagyobb dán bölcselő, Kirkegaard, Stadien c. munkájának egyik szereplőjével, Taciturnusszal mondatja el, miért bontotta ő fel eljegyzését menyasszonyával: Regie Olsennel. — Nem tudnánk egymást megérteni: én zárkózott vagyok, ő csupa nyíltság. Kedélyvilágom borongó, nehézkes, ő a legnagyobb mértékben életvidám. Az én lényegem a gondolkodás, az ő világa az érzés és meglátás. Én a szimpátiák embere vagyok, ő közvetlenül és érintetlenül magát szereti, amivel együttjár vonzódása az esztétika iránt, míg az én problémáim az etika, az erkölcs világában vannak.

A nagyközönség előtt kevésbé ismert, de tudományos körökben annál jobban megbecsült bölcselő, késői gyermeke volt idős apjának. Saját bevallása szerint, játékos gyermekkorában úgy kellett gondolkoznia, éreznie, mint egy komor öregnek. S az életkérdések, amelyekkel a melanchólikus öreg nem tudott megbirkózni, a fogékony ifjú lelkét egész életére a töprengés világába terelték. De annyi bizonyos, hogy benne talán a legtisztábban képviselve volt a múlt század romantikus irányának racionalisztikus törekvése. Az, amit Kant a bölcséletben képviselt: alávetni mindent a tiszta ész kritikájának.

Hasonlítsuk most vele össze az irodalomnak akár Nobel-díjas műveit is, és ha van tehetségünk észrevenni, mennyire nem az ész meglátásait teszik azok a cselekvés döntő motívumául, hanem az ösztönt, az érzést, a tetszést és nemtetszést, akkor könnyű lesz megállapítanunk, hogy a történelem kereke fordult. Az életproblémák ugyanazok, de másképpen fogjuk fel őket és főleg mások az eszközeink, amelyekkel megoldást akarunk kivívni. Az eszközök nincsenek tisztázva a józan ész előtt, azért van annyi kapkodás és ezért történik meg, hogy vannak fegyverek, amelyek hátrafelé sülnek el. Nem ugyan a harcmezőn, hanem a társadalomban. A szellemtörténet vizsgálói előtt alig van mozgalom, alig van politikai párt amelyiknek határozott elvei, céljai és világnézeti elgondolásai lennének. Ne tévesszen meg bennünket a technika ragyogása. A technika kétélű fegyver és hovatovább az embert is megfosztja szabadságától: a rohanásnak rabjává teszi.

Ezért nem csodálkozhatunk, ha egy német kultúrbölcselelő, O. Spengler 1923-ban megjelent munkájában, az „Untergang des Abendlandes”-ben azt fejtegeti, hogy az európai szellem kiélte magát. Tudománya és művészete megtorpant és egész tehetségét a gazdasági élet, tehát végeredményben a táplálkozási ösztön szolgálatába állította, ami pedig az állatvilág életszférája. Jövendölése közismert: nemsokára a sárga faj foglalja el helyünket a kultúrális vezérszerepben és Róma vagy Párizs intézményei nem fognak más szerepet betölteni az emberiség életében, mint most a kairói vagy bagdadi mecsetek előcsarnokai, ahol a dervisjelöltek a földön ülve tanulják a Koránt.

Az elmúlt 20 év azonban sok mindentről lerántotta a leplet, amit O. Spengler még nem láthatott, vagy legalább is végkifejletben nem láthatott. Korunknak fő jellegzetessége társadalmi téren az eltömegesedés, szellemtörténeti téren pedig a tömeglélektan nyomasztó jelenségeinek elharapódzása.

Már a múlt században Hegel — akinek bölcseleti rendszere különben Németországban és Gentile átdolgozásában Olaszországban is az államelmélet alapja lett — meglátta, hogy most következik az *Anmarsch der Massen*, a tömegek feltörekvése. Senki ne értsen félre. Amikor a keresztény emberméltóság eszméje hódít, az nem eltömegesedés, az nem válság. Azt vallom én is, hogy ma már csak a legszánalmasabb kötöttség, az önfejjével játszó születési, vagyoni és rendi pökhendiség nézhet el nietschei vállvonogatással a tömeg fölött, mint emberfölösleg fölött. Az eltömegesedés, mint kultúrális esés, nem a szánalmas tudatlanságban levő milliók önvédelmi jogos feltörekvését jelenti, hanem mást.

De talán tisztázzuk előbb azt, mit értünk társadalomtudományi nyelven tömeg alatt: olyan laza emberközösséget, aminek jellegzetes fajtája az utcai csődület, a forradalmi tömeg, a futball nézőközönség és hasonlók, szervezett formája pedig a megszervezett proletárság vagy politikai párt. A tömegnek külön lélektana van, amit így lehetne jellemezni: a tömeg megmozdulásában a felsőbb erkölcsi és eszmei tényezők lefokozódnak és kikapcsolódnak, viszont az alsóbb emberi erők, ösztönök és szenvedélyek felszökkennek egészen az egyedulalomig. (Gondoljunk csak a politikai pártok röpcéduláira és cenzurázatlan cikkeinek hangjára). Le Bon francia pszichológus találó megállapítása szerint: a tömeget nem az a gy irányítja, hanem a velő (*pas la cervelle mais la medulle*)

Innen következik, hogy magatartásában nem a tisztán felismert

igazság dönt, hanem a sejtések, s az ellen- és rokonszenv. Nem a tisztánlátás és az észokok, hanem az képzelmek és szenvedélyek. Ebben rejlik a tömegek méltán rettegett ereje és kegyetlensége. — Kifelé a tömeg tárva-nyitva áll minden ráhatásnak, és ellenállás nélkül az agitáció, a jelszavak és a látszatok karjaiba veti magát. Befelé pedig ragályos fertőzés módjára harapóznak el gyanúk, bizalmatlanságok és jelszavak. Az elfogulatlan szemlélő könnyen meggyőződhetik arról, hogy ma az egész világon máról holnapra lehet közvéleményt csinálni és alakítani. Nem a vezetőség játéka ez, hanem az eltömegesedett, önállótlan gondolkodás folyamánya.

A nemzetek bevették a fajelméletet, amely szerint az egyed a faj testének és vérének egy megnyilvánulása a sok közül, de nem mindig hagynak elég teret az ember szellemi önállóságának kiművelésére. Háborús világban erre bizonyos fokig szükség van, de arra is kell számítani, hogy nem lesz mindig háború.

Az irodalmat és művészetet a maga expresszionista és kubista irányával nem lehet magasabb fokon állónak mondani, mint a középkori Hans Sachs féle céhköltészetet, azzal a különbséggel, hogy annak legalább megvolt a maga nyárspolgári közepes erkölcsi színvonala, de a mostani filléres irodalom árja azt is nélkülözi.

A közéletben az eltömegesedés szomorú jele a rendeletek és paragrafusok feltartóztathatatlan árja, amely részben még a jobberzésűekkel szemben is meggátolja a szabad cselekvési módot, másrészt olyan útvesztőbe vezet, hogy nem lehet megállapítani, kinek a vállán van a felelősség és kinek a szájában van az utolsó szó.

A kapitalista gyári tömegtermelés egyre szélesebb körökben terjeszti és fokozza az anyagi kényelem igényeit és élvezetét. A művelődési intézmények tömegüzeme egyre ontja a diplomákat és magasabb minősítéseket. Ami előbb tehetség és áldozatos, szívós munka koronája volt, az most az iskola, kiülés, kijárás és összeköttetés gyümölcse is lehet.

Ilyen körülmények között egyre nagyobb rétegben lesz urrá az életet kiélvezni akaró filiszterség. Megjelenik a könnyen megelégedő fiatalember, akinek főcélja jókor, lehetőleg jó összeköttetések révén állandó jövedelmet nyújtó állásba jutni és az életet gondtalanul leélni. Fő jelszava, hogy mindenki ismerje el az ő boldogulásához való jogát. A végleges pályákon hiányzik a rendszeres továbbképzés és a kultúrigény, azért van közéleti pályán olyan kevés szakember. Különösen szomorú képet mutat ebből a szempontból magyar társadalmunk. S a közeljövő talán még szomorúbb

lesz. Tanulóifjúságunkban például megszakadt a nyelv tanulási készség. Pedig enélkül gem álljuk meg helyünket a nemzetek kultúrversenyében.

A terpeszkedő filiszterség aztán önmagát teszi meg legfőbb mértéknek és egyetemes normának, ami rajta kívül van, arról nem vesz tudomást, ami pedig fölötte van, azt igyekszik nagy hanggal és maró gúnnyal a sárba tiporni. Ehhez a lelkülethez már csak egy lépés az a magatartás, amikor az emberek nem azért akarnak érvényesülni, mert igazuk van, hanem mert tehetik és az ellenfél gyöngébb.

Az eltömegesedés kialakulásának természetes okai vannak. Az első a szokatlan arányú elszaporodás. Ranke, a világhírű történész rámutat arra, hogy Európa lakossága 1800-ban csak 180 millió volt s 1910-ben már ez a szám 460 millióra szökött. Ilyen szédítő arányú tömeget lehetett iskolába terelni, de nem lehetett megnevelni. A másik ok az, hogy a technika és a gépimáda megszakította az ember közvetlen kapcsolatát a természettel: az egész állam és az egész társadalom egy nagy gyárhoz hasonlít, ahol mindenkire rá van bízva egy kerék, de az alkotás öröme és felelőssége csak kevesek előtt jelenik meg.

A veszély már most ott van, hogy a tömegember úgy ül bele a kultúrába, mint az elkényeztetett örökös a gazdaságba: jóformán nem is tudja, mennyi gond és veríték tapad ahhoz és nem is becsüli valami sokra. Innen van, hogy ma a sportbajnok és a színész nagyobb hírnévnek örvend, mint a tudomány vagy a technika hőse.

Ne mondja senki, hogy nagyobb lendülete és körzete van ma az egyéni akarásnak, mint bármikor. Mennyi feltűnésért harcoló író, feltaláló, karrierért küzdő politikus akad. Nem nehéz ugyanis meglátni, hogy itt csak a koncentrált tömeglelkület gyülemlik fel és csattan ki. A tömeglelkület erkölcsi színvonalából nem akarnak kitörni, csak embertársaikat használják fel lépcsőfoknak, hogy magasabbra jussanak.

A XX. század eltömegesedésének megtestesülése volt a kommunizmus. Rendszere, eszközei ismeretesek. Csak arra akarok rámutatni, hogy a kommunizmus, éppen tömeglelktanánál fogva, olyan ellensége a kereszténységnek, amely éppen szellemi emelkedettségénél fogva legnagyobb ápolója az emberi méltóság teljes kifejlődésének.

De minden történelmi kor a szerves élet csodálatos szövevé-

nye. Ott erjednek belsejében a különféle erők. Nemcsak a mérgek és miazmák, hanem az újjászületés erői is. Egyoldalúak lennénk, ha nem látnánk meg a tavaszi rügyfakadást. Minden újjászületésnek úttörői a komoly írók, akik vállalják a felelősséget és érzik a rájuk nehezedő terhet. Különösen nagy ez a teher ma, amikor a komoly, az erotikába be nem fulladt irodalomnak oly kicsi az olvasótábora.

Társadalmi és politikai téren megkezdődött a liberalizmus által lekicsinyelt öntudatosítás keresztülvitele a népek nagy rétegeiben. Legelső formája ennek a nemzeti öntudat általános kialakulása egészen a vad fanatizmusig. Jó oldala ennek az, hogy minden nemzetnek megvan a maga természetadta faji és kulturális értéke, aminek fejlesztésén dolgozni kell. — A Marx és Engels által osztályharcra indított forradalmi tömegekkel szemben 1891-ben XIII. Leó pápa a Rerum novarum körlevelével felhívja a munkások figyelmét a hivatásrendi öntudat kialakulására, amelynek célja az, hogy az ember saját foglalkozását és munkáját is tekintse személyisége és emberi méltósága alkotó elemének, és így hivatásán keresztül nézze jogait és kötelességeit minden más intézménnyel és az állammal szemben is. Ma tisztán a hivatásrendiségre felépített állam a Salasár által újjáépített Portugália. — Olaszország először a párti öntudat alapján állt, szemben az eltömegesedéssel, de aztán áttért a hivatásrendiségre, mert belátta azt, hogy a pártrendszer nagyon is személyhez van kötve és így nem lehet tartós történelmi fejlődés alapja. A német birodalom szintén a párti és nemzeti öntudat összekapcsolásán és kiépítésén épült fel, de a hivatásrendiségből magáévá tette azt az elvet, hogy mindenki csak foglalkozásán keresztül szóljon bele a politikába. Más szóval csak annyi joga van beleszólni a közügyekbe, amennyit dolgozik. Nálunk a hivatásrendi öntudatot minden politikától mentesen a földműves ifjuság hatalmas egyesülése és szövetsége a Kalot szolgálja, a maga 3000 egyesületével és öt népfőiskolájával, amelyek ma a tősgyökeres nemzeti kultúra legigazibb tűzhelyei; és előreláthatólag ki is fogják vívni nemsokára, hogy az ország gerincét alkotó földműves társadalom ne legyen minden olyan egyéntől lekicsinylő gúnynak kitéve, aki a városi kultúra sallangjait magára szedte.

A nagy külföldi politikai rendszerekben elsősorban a félreismerhetetlen dinamizmus kelt csodálatot a kívülálló szemlélőben. Sz ez tudatos törekvése is a vezetőknek. Mussolini egyszer ebben foglalta össze a fascizmus lényegét: a mi célunk a tespedést, a ké-

nyelmességet megszüntetni. A katonai rendszerre áttért államok szintén ezt a szellemet élik. De éppen Japán példája mutatja, hogy ugyanezt a szellemet az ősi állami kereteken belül is meg lehet valósítani, ha a társadalom nem a rendszerváltozáson töri a fejét, hanem egyedeinek megvédésén dolgozik.

Az azonban nem kerülheti el figyelmünket, hogy az új szellem eddig még csak a haditechnika és a gazdasági élet terén alkotott nagyot. A kultúra terén az eltömegesedés szimptomáival eddig még nem kelt harcra. A fennálló nehézségeket egy ideig a háború hatályon kívül helyezte, de nem lesz mindig háború. Ha az új világrend csak a nemzetek politikai és gazdasági különbségeit akarja kiküszöbölni, akkor téved. Amíg a tömeglélektannak a kétségbeejtő tünetei itt kísértének köröttünk, addig a nehézségek mindig visszatérnek. A kereszténység által képviselt igazságosságérzet, felelősségérzet és embertársainknak megbecsülése veszett ki a nagy tömegekből. Igazi történelmet tehát az fog csinálni, aki visszavezeti a nemcsak egymással, hanem önmagunkkal is meghasonlott népeket ahhoz a forráshoz, amely a puszták barbár törzseiből államot és kultúrát alkotó európai népeket faragott.

Hazugság

Elbeszélés

Irta: Szirmay Sándorné

A szép Edith bizony hervadni kezdett már, amióta a harminc felé közeledett.

Lelkileg is sokat szenvedett, amíg a gyönyörű kastélyból, ahol nevelkedett, egy hónapos szoba szerény keretei közé kellett illeszkednie.

Apja halával következett be a szörnyű anyagi katasztrófa. Akkor sült ki, hogy minden túl volt terhelve, hogy a megboldogult adósságot adósságra halmozott azért, hogy nagystilú életet élhessen, vendégeskedéseket csaphasson, külföldi utakat tehessen — még azután is, amikor már a földbirtok nem jelentette azt, amit még apjának, az ő gyermekkorában jelentett.

Edith azonban a nagy megpróbáltatás után megmutatta, hogy nemcsak a lovat üli meg férfiasan, nemcsak a sídeszkával tud neki-lódulni a mélységnek, hanem megállja helyét az élet nehézségei között is. Érezte, hogy anyját, akit kimondhatalanul szeretett és sajnált, csak úgy tudja megmenteni a testi és lelki összeroppanástól, ha ő lesz erős.

Megtanulta a gépírást, gyorsírást. Nyelveket amúgyis tudott és összeköttetések révén hamarosan álláshoz jutott a fővárosban. A kezdő fizetés azonban olyan csekély volt, hogy arra nem merte — ha még úgy szeretete volna is — magával vinni az édesanyját szerető, megértő társát magányosságának. Az szolgált némi vigaszul, hogy a bank, amelyiknek tulajdonába ment át összeomlásuk után a birtok, a kastélyban egy szobát, amely ezelőtt különálló vendégszoba volt, átengedett az öreg dámának azzal, hogy ott maradhat, amíg másképpen nem tud elhelyezkedni.

Edith abban reménykedett, hogyha majd véglegesítik és nagyobb fizetése lesz, akkor felhozhatja édesanyját, akivel együtt könnyebb lesz elviselni változott helyzetét. Ez a reménység azonban csak reménység maradt, a fizetés bizony nem javult annyira, hogy a nagyvárosban két személy megélhetését biztosíthatta volna.

Irta hát a jókedvű, reménykedő, biztató leveleket, amelyekre

az imádott, egyetlen gyermeke sorsáért aggódó anya szintén bizakodva, biztatva, remegő kézzel felelt. Mind a ketten titkolták egymás előtt bajaikat. Edith mind reménytelenebbül múltó fiatalságát, szépségét, az édesanya pedig lappangó, folyton súlyosbodó betegségét.

Ilyen körülmények közt kapta Edith a táviratot, melyben egy rokona arról értesíti, hogy édesanyját bevitték a közeli város kórházába. Edith riadtan, kétségbeesve szaladt be főnökéhez, hogy szabadságot, előleget kérjen. Felült a legelső vonatra, hogy életének egyetlen támaszáért, azért aki érte élt, akinek ő mindent jelentett, — minden lehető megtegyen, megmentse a betegségtől vagy visszahúzza a halál kapujából. Fázva, reszketve gondolt a legszomorúbb lehetőségre.

A kórházba érve édesanyját szánalmas állapotban találta. Csont és bőrre soványodva, üvegesedő szemekkel feküdt kórágán. Edith zokogva ölelte át: Miért, miért nem hívtál már előbb?

— Drága kislányom, hogyan hívhattalak volna. Tudom, hogy nincs pénzed utazásra s időd sincs a hivatalod miatt! — mondta nehéz, akadozó lélegzettel a beteg — Hisz ha volna! Majd ha lesz — suttogetta azután, — akkor...

— Van, van anyukám — felelte hirtelen, ösztönösen Edith csak azért, hogy örömet okozzon.

— Honnan, mi van? — Edithkém, történt veled valami! — És a megtörni készülő szemekben az örömfénye vetett lobot.

Edith maga sem tudta, hogyan, miért, de azt felelte: — Vőlegényem van, anyuskám! — Gazdag, szép vőlegényem!

— Kis lányom, egyetlenem! — Szinte fuldokolta az anya. És elhaló hangon sürgette leányát: — Mondj el mindent, mesélj, mesélj!

Szegény Edith leborult az ágy mellett; egyik karjával a paplan fölött átölelte anyját s úgy beszélt neki: — Igen anyuskám, képzeld, az egyik igazgatónk — fiatal, szép, magas barna ember — belém szeretett, el vesz feleségül. Csak azt várjuk meg, hogy az édesanyja, aki szintén beteg, meggyógyuljon, és hogy te is meggyógyulj, drágám! Akkor megesküszünk, boldog leszek és te is hozzánk jössz, nem fogok hónapos szobában lakni, és te sem fogsz a kegyelemszobában árváskodni, szép lakásunk lesz... együtt élünk majd...

— Igen, igen —, suttogetta a beteg — és lesznek unokáim. Te nem fogsz robotolni. — Tudtam, tudtam —, hogy nem hiába imádkoztam!

Ennek el kellett jönni, hisz te szép vagy, szép... gyönyörű... mindenkinél szebb! — S áldólag tette kezét leánya fejére.

Kapkodó lélegzettel folytatta még: Boldog vagyok, Istenem, milyen boldog! — Látom az esküvődet... látom az édes kis unokámat... Én fogok vigyázni rá, míg ti mulattok, míg pótolod a mulasztottakat... Szegény édes kislányom, hisz olyan szomorú fiatalságod volt! De most boldog, boldog vagyok, veled együtt!

Edith könnyein keresztül, a maga fájdalmában elmerülve észre sem vette, hogy az áldó kéz lehanyatlott a fejről. Csak nézett maga elé és folytatta: — Igen, igen, kis unokád lesz és szép otthonunk! Milyen kedves lesz! Milyen más lesz minden! Fogadószobánk olyan lesz mint az otthoni volt s a kislányom szobája is olyan, mint az enyém volt otthon. És lesz uram, aki jó lesz hozzám, aki véd, aki szeret! Úgy elmerült a lelkében felhalmozódott titkos vágyak, kívánságok elmondásába, hogy csak mesélt, mesélt arról, ami lesz, ami már meg is van, hogy anyját boldogítsa!

Addig tartott ez, amíg egy síró hang fel nem rázta fájdalma bódultságából: — Kisaszonyka, aranyos, nézze, nézze; hisz az édes már nem hallja, amit neki mond!

A közös kórterem mellette fekvő beteg szólalt meg.

Edith, aki eddig is megfélekedett arról, hogy a szegények közös kórtermében van, hogy mások is meghallják, amit mond, sikoltva ugrott fel.

— Meghalt? — kérdezte fuldokolva a sírástól.

A szomszédos ágyon lévő beteg folytatta:

— Tegnap óta szegényke folyton azt mondogatta: nem szabad meghalnom, nem halhatok meg addig, míg meg nem áldottam a kislányomat!... Ezt várta, ezért küzdött mostanáig a halállal.

Edith a halott kisimult, szinte átszellemült, boldog mosollyal szépült vonásaira tekintett. S még egyszer lerogyva az ágy mellé, átölelte halott édesanyját s úgy suttopta:

— Te drága, te jó, te boldogan haltál meg! Az én hazugságom megkönnyítette számodra a válást, de én! Hogy éljek én tovább ebben a szörnyű valóságban, amelyben ezután élnem kell — nélkülöd és egyedül!

De mert élni kell, amíg meg nem kaptuk túlról az utolsó idézést s mert amíg vagyunk, valami reménység mindig éltet bennünket, szegény Edithet is az a halavány remény biztatta, amíg

utolsó útjára kísérte édesanyját, hogy talán... talán! Az áldó anyai kéz talán mégis csak valóra váltja azt a hazugságot, amire ő csak azért szánta el magát, hogy haldokló szerelmesének mégegyszer láthassa, áldó mosolyát,

Szirmay Sándorné Társaságunk r. tagja. L. Tállyán.

Nem ott van...

Nem ott van az emlék, ahol állt a fészek,
S ahol most már minden olyan idegen.
Azt az első otthont elvitték az évek,
S otthagyták az árnyát, némán, hidegen.

A régi valóság te maradtál nékem,
Aki lelke voltál, édes kedvesem.
Benned megvan minden gyönyörű emlékem,
És teveled fészek minden ház nekem.

Máriássyné Szemere Katinka.

Esti barátkozás

— Dezső testvéremnek —

Pipázgatok. Apámtól rám maradt
Habkőpipám kék füstje kavarog
Fejem körül, S két öblös poharat
Szinig megtöltök. Inni akarok
Örök hűséget esküdt cimborámmal :
Az istenadta felleg-arcú Gonddal,
Kiből most zeng a lány zenéjű bordal,
Hogy birkozom az élet-esti árnyal.

S én hallgatom. Ugyan mi mást hallgassak !
Provánszi dalt ? Nyáréji szerenádot ?
A szél, a víz dala buta moraj csak,
A csönd zenéje az ezerszeráldott.
Az a nyirettyü, mit a csönd kezel,
Mikor megmartan, titkon vérezel,
Az a dal, melynek férfibú az anyja,
Királyi főt asztalra buktató,
S oly halk szavú, mint barna est fuvalma,
S nem érti más meg, csak a bérclakó.

S agg cimborám az őszi csend regőse.
Magános vándor lelke szól belőle.
Az annyit égett és annyit didergett
Száz húrú lélek : vesztes-magamé,
S azon tűnődöm, hogy míg énekelget,
Mécsem világát elkoppantsam-é.

Pihenni kén halottí néma csendben,
És nem perelni többé senkivel,
S ne tudni, hogy az egykor büszke cserben
A nedvapasztó féreg mit mível.

Ő csak dalol. Dalol a halhatatlan
És láthatatlan ködruhás barát,

Pedig a száján rendszerint lakat van,
De most dalol, markolva poharát.

Daloljon. Én nem úzhetem tova,
Hajóm roncsának ebhúségű árnya ;
Ha partra tenne Arion lova
Taenaron táján, ő is partraszállna.

Könny hull boromba. Lélek-permeteg.
Az öreg óra halkabban ketyeg.
A pipafüst, poharamat ölelve,
Tanít a bölcs, jajszótlan szerelemre :
Panasztalan szeresd az őszi csendet,
Botor, ki gondtól sápadozva szenved.

Ó, szent e tűz és füst ölelkezője :
Tokaj lelkéhez suttog Verpelét . . .
Vén cimbora ! Ne térj ma pihenőre,
Légy most az egyszer udvaronc borissza,
Igyál, dalolj ! Dalold egy szóra vissza,
Arasznyi éltem első szebb felét !

Farkas Andor.

Egy hegyaljai falu

17. századbeli törvényei

Falutörténeti adatok.

Közli: Benke Kálmán

A magyar népi élet legtermészetesebb közösségi egysége a falu. Mivel pedig a falunak szerves közösségi élete van, ez a közösség törvényeket, szabályokat alkot magának, Mindig olyan törvényt, amilyenre annak a népnek abban a korban a legnagyobb szüksége van. Legtöbbször íratlan a faluközösségnek ez a törvénye: benne él a köztudatban, a közvéleményen keresztül íratlanul is szabályozza a falu életét. Ritka, kortörténeti értéket jelent, amikor a multból írott törvénye marad fent a falunak. Az alábbiakban egy hegyaljai falu 17. századbeli írott törvényeiből mutatunk be szemelvényeket.

Színmagyar református faluról van szó. A szerencsi várhoz tartozó Ond, nagyrészt jobbágy településű falu, a 17. században a Rákóczi fejedelemség védnöksége alatt kezdi önálló, szervezett közösségi életét élni. Ekkor a faluközösség egyuttal gyülekezeti közösség is: a falu lakói csaknem valamennyien ugyanannak az egyháznak tagjai. Az egyházközségnek ekkor már lelkipásztora is van: Hunyady Mátyás, aki 1646-ban résztvett a szatmárnémeti zsinaton. (E zsinatot az öreg Rákóczi György megbízásából Geleji Katona István püspök hívta össze és az erdélyi, tiszáninneni és tiszántúli egyházak 110 küldötte, valamint az öreg fejedelem és számos főúr és tanár vett részt azon.)

Ekkor már szervezett gyülekezeti élete van az egyházközségnek. Már nemcsak az ondi lelkipásztori és iskolamesteri állást tudják fenntartani, hanem segítségére vannak más testvérgyülekezetnek is. Így, amikor a tállyai egyház templomát építteti 1758-ban, az ondi gyülekezet tagjai ingyen fuvarral és közmunkával sietnek a templomépítő testvéregyház segítségére.

Ebben az időben az egyházi élet áthatja a falu egész közösségi életét. A falu az evangéliumban találta meg önmagát s az 1567-i tatarjárás és az 1683-i török leigázás után az újratelepített lakosság a szigorú, puritán ószövetségi szellemű törvényeknek köszönheti újjá-

szervezését és megtarttatását. A vizsoli biblia szelleme hatja át az ebből a korból fennmaradt régi írások nagy részét, bár még sok bennük a középkori szellem is.

Az ondi egyházközség irattára az 1755-től fennmaradt anyakönyveken kívül igen értékes kéziratos könyvet őriz. Ez az u. n. „*Falukönyv*“. Kb. 400 lap terjedelamben 1615-től kezdve tartalmaz kéziratos feljegyzéseket. Merített papírra ludtollal írott szövegei, gyöngyszerű formás betűi halvány bepillantást engednek a falu 17. századbéli életébe.

A könyv címe: *Protocolum az, az Minden illendő és szükséges koezoenséges és kiváltképpen való törvényeknek könyve.*

Négy részre oszlik a könyv

Liber primus. De modo Creationis Judicum eorundemque officiiis.

Hat articulusban ismerteti a faluközösség bírójának választására, köteletségére vonatkozó kialakult jogszabályokat. Bőséges bibliai idézetei között idézi azokat a szentírásbeli helyeket, amelyek igazolják az egyes törvényszakaszokat. Már ez az első törvénykönyv is nagy súlyt helyez arra, hogy a bírának, ha valami ügyes-bajos dologban nem látnának tisztán, köteleységük a predikátort megkérdezni, mint lelki tanítót, aki az Ige alapján tiszta és világos útmutatást tud adni.

Liber secundus. De lege Divina seu Interna.

21 lapon 50 articulusban tárgyalja az isten és emberi törvényeket. Az alábbiakban a Protokolumnak ezt a részét fogjuk ismertetni.

Liber tertius. De legibus humanis seu politicis. Mai nyelven a 17. századbéli falusi élet perrendtartásának nevezhetnénk ezt a könyvet. 7 lapon 16 articulusban foglalja rendszerbe az egymás közötti magánjogi követelések bírói ügyvitelét.

Végül a *Liber quartus.* De legibus montanis alcímmel a mai telekkönyvi törvénynek és magának a telekkönyvnek 17. századbéli őse. 12 lapon 17 articulusban közölt törvényeinek főbb alcímei: Törvény processusának módgya, Utalásnak módgya, Idő folyásának módgya (elévülés), Áldomás itálnak módgya, Igaz cserélésnek módgya, Mésdék igazításának módgya, Szántóföldek eladásának módgya és Petsételésnek módgya:

E négy részre osztott törvénykönyv után mintegy kétszáz esztendőn keresztül a faluban történt összes adásvételi jogügyletek feljegyzését tartalmazza a könyv 225 lapon. Az első bejegyzés 1615-ben, az utolsó 1812-ben kelt.

A Protocolumnak kétségtelenül helytörténeti szempontból van nagy jelentősége. Rendkívül érdekesek azonban a könyv egyes részei egyháztörténeti, dogmatikai, jogtörténeti és sociografiai szempontból is. Mivel a 17. századbeli falu életére legjellemzőbbek azok a törvények, amelyeket az akkori élet követelménye alkotott, a Protocolum második könyvéből mutatunk be néhány idézetet.

*
*
*

Liber secundus a könyv tulajdonképpeni törvénykönyvének címe, ezzel az alcímmel: *De lege Divina seu Interna*. Bevezetőben megállapítja, hogy a törvény kétféle. Isteni és emberi törvény, azért ezt a beosztást tartja meg a törvények felsorolásában. Az emberi élet célját a következőkben határozza meg: „Mivel pedig hogy ez a világra teremtésünknek oka és vége, miért Isten minket teremtett, az eő ismereti és szentséges nevének dicséreti és tiszteleti, szükség minden keresztyén embernek itt ez világon való életünket úgy rendelnünk és erre a célra úgy igazgatnunk, hogy mindenekben és mindenek által, az felséges Istennek neve magasztaltassék és dicsőítettessék”.

Az I. és II. articulusok a bálványimádás ellen szólnak és ezek elkövetőire az ecclesiából való kirekesztést, súlyosabb esetekben a megkövezést szabják ki.

III. Articulus a Szentírást védi a babonáskodás ellen: „Mivel hogy az Istennek szent és drága ígéje lelki eledell és az léleknek táplálására való eszköz, nem babonaságra, nem bűbájosságra, varázslásra, és nem ördüggel való társaságra: Valaki beteg emberre, vagy állatra olvas és varásol, az szent Isten ígését ördöghi tudománnyal elegyítvén, az kereken megh veszözik először. Ha másodszor míveli és többször az nyelvét ki mecik. Harmadszor ha ugyan azon vétekből találtatik, mint Isten káromló megh égettetik: Ha ki pedig ez félét tudna s meg nem mondana megh büntetik Fr. 3. (Három forintra.)

IV. Articulus szerint, aki varázslókkal orvosoltatja magát, azt kiátkozzák; ha meghal, „az akasztófa alá ló farkon vonják ki az testét”.

V. Articulus az istenkáromlás ellen hoz törvényt: Valaki hamisan az Mindenható Istennek szentséges nevét káromló beszédekkel fel veszi és abban gyönyörködven él vele, az mint hallatnak is nagy szörnyű káromlások, melyeket csak mégis gondolni rettenetes az jámbor Istenfélő keresztyén embernek... Tehát (kitől Isten mindeneket oltalmazzon) ha találatnak, először az kezi kalodánál megh

verettség, minden kedvezés nélkül. Ha másodszor tenné, az szent JEHOVA parancsolata szerint megh halljon az az káromló (Márk ev. 3 r. 29. v.) mert az eő teremtője ellen szolt káromló beszédekett“.

VI. Articulus a hamis és könnyelmű esküvést tiltja: „Azért minden emberek az kik hamisan akar mi kicsiny okkal, csak szofia beszédben az Isten ugy segéllyét elmondják, először az kezi kalodában reggeli Praedicatioig tartatik, ha másodszor, esmét az kezi kalodában három vasárnap tartatik és az Ecclesiát sákban öltözvén megh követi. Ha harmadszor hallattatik, megh verettetik és az Ecclesiából ki üzettetik. Az ki ez felét megh halván megh nem mongya, büntetése Fr. 3. (3 forint).

Kaloda büntetést mér a törvény azokra, akik a nagy ünnepeket, vagy a vasárnapot megh nem tartják.

Ezután a tízparancsolat egyes törvényeit tárgyalja a törvénykönyv, minden bünre kiszabván annak szigorú büntetését.

Pld. XYV. Articulus. Mivel hogy Isten az nyolcadik parancsolatban felette igen tiltja a lopást és az ellene azt parancsolja hogy minden lélek igaz kezi munkájával éljen. (Péld. 28:24). Azért mi is ez articulusban azt adjuk ki az Ország törvénye szerint, hogy valaki lopásban találtatik mint lopó fel akasztassék, minden kedvezés és kegyelem nélkül.

YXVI. Art. „Az kik utakon való tolvajlásban avagy házak ásásában és egyeb féle tolvajlásban, megh fogatnak, kerékre vettésenek“. Az orvgazdákra is ugyanez a büntetés várt.

A XLIII. Art. szerint, ha a gyermektől szitok hallatik, az Attyát és Annyát büntetik megh 1 forintra.

A Protoculum második könyve büntetéseiben a 17. század szigorú szellemét tükrözi.

A büntetések öt csoportra oszthatók: pénzbüntetés, megszégyenítés, egyházkövetés, testi fenyítés és halálbüntetés.

A *pénzbüntetés* 12 dínártól 20 forintig terjed. 12 dínár büntéspénzt fizettek azok, akik a bíró hívására a falugyülésen nem jelentek meg. 3 forint büntetés sújtja azokat, akik valami bünt nem jelentenek fel, amiről tudnak (pld. istenkáromlás, lopás, paráznság stb.) 12 forint azoknak a büntetése, akiknek házánál tűz üt ki, de más udvarán kárt nem tesz. (Ha már más udvarára is átterjed a tűz, tűzbevetik a tűz okozóját.) A legnagyobb pénzbüntetés 20 forint; azokat sújtja, akik a bírót ok nélkül szidalmazták. Akik vasárnapon piacot tartanak, azoknak jószágját (árúját) veszik el. Ha tanácsbeliek követik el ugyanazt a bünt, kétszeres pénzbírságot fizetnek.

A pénzbüntetés kiszabását részint a bíró, részint a tanács, részint az ispán gyakorolja. Általában az ispán is, mint a bíró a törvény különös védelmében részesül. Így ha valaki az ispán pecsétjét, vagy levelét meg nem becsüli, 12 forint büntetést fizet. A pénzbüntetés fele a tanácsé, fele az ispáné.

Megszégyenítő büntetés a kalodába zárás. Ez a büntetés sújtja azokat, akik könnyelműen esküsznek. Egy vagy három vasárnap reggel az istentisztelet kezdetéig kell szégyenkeznie az ilyenek kalodában zárt kézzel az egész gyülekezet előtt. Ugyanaz a büntetés jár az ünnepek meg nem tartásáért, de megvesszőzéssel és egyházkövetéssel súlyosbítva. A szüleit nem tisztelő gyermeket a kalodába záráson kívül megvesszőzik és neki is egyházat kell követni. Szitkozódásért, fajtalan beszédért, pletykáért kaloda ez első ízben való büntetés, több ízben való elkövetésnél azonban már a nyelvét vágják ki ez ilyenek.

Testi fenyíték a megvesszőzés, amely rendszerint a kaloda büntetést súlyosbítja, magában nem fordul elő.

Az *egyházkövetés* szintén a kiállott kalodabüntetés és megvesszőzés befejező népe. Ez már nemcsak megszégyenítés, de egyuttal rekabitalálás is. Istent és az ő egyházat kéri meg a bűnös, vallást téve arról, hogy minden bűn Isten ellen való lázadás és kiállott büntetése után megjobbulást fogadva nyer bocsánatot. Súlyosabb formája a zsákban való egyházkövetés. Ez a büntetése a hamis fonttal nézőknek.

A *halálbüntetésnek* 6 fajtát sorolja fel a 17. század falukönyve. Fővesztés, akasztás, kerékbetörés, mészbefulladás, megkövezés és tűzbevetés. Ebbe a csoportba tartoznak azok az esetek, amikor a bűnösnek kezét vágják le, vagy nyelvét metszik ki.

Fővetés a büntetése a paráznáknak, (vagy mindkét személynek vízbefulladás) a gyilkosoknak, valamint annak a szolgának, aki úrára emeli a kezét.

Lopást, tolvajlást akasztás büntetés követ. Utonállóknak kerékbetörés a büntetése. Varázslókat megégetik, megkövezik azokat, akik Isten törvénye ellen átkozódnak egy bálványt imádnak, vagy a két szentséget a keresztséget és Úrvacsorát szidalmazzák. Tűzbevetik azt, akinek udvarán tűz ütött ki és más udvarán is kárt tett.

Kezét vágják le, vagy nyelvét metszik ki annak, aki szüleit szidalmazza, vagy bántalmazza, vagy aki a bíróra rátámad.

A kölcsön vissza nem fizetését, vagy talált jószág eltulajdonítását, mint tolvajlást, akasztás sújtja.

De, ha uzsorára adott valaki kölcsönt és azt nem kapja meg, az ilyen ügyben nem ítélkezik a tanács.

A törvény szociális szellemét mutatja ez, hogy a szolgálkat is védi urai túlkapása ellen és pénzbüntetéssel sújtja azt a gazdát, aki szolgáját ok nélkül bántalmazza.

* * *

Míg a Protocolum részletesen felsorolja a törvénykezés sok áthágóit illető büntetéseket, ezeknek alkalmazásáról, vagy végrehajtásáról már külön feljegyzést nem találunk a könyvben.

Mai szemmel nézve túlszigorúak e törvények, a 17 század háborús idői azonban ilyen törvényeket követeltek meg. Bennök még az ószövetségi szellem a megtorlás viszi a főszerepet. A mai büntetőjogha a bűnöst bünteti, tekintettel van a bűnös egyéniségére, súlyosbító és enyhítő körülményeket ismer, a 17. századbeli törvény még csak a bűnt nézte és arra szabta ki a büntetést. Viszont nagyobb szabadságot adott a törvényt alkalmazó bírónak vagy tanácsnak. Legjellemzőbb vonása az akkori törvénynek a vallási törvényeknek komoly, szigorú alkalmazása a gyakorlati életben.

Az élet külső körülményei között sokat haladt világunk sok tekintetben visszaesést mutat a régivel szemben. Ezért tartalmaz számunkra is sok érdekes tanulságot a 17. század falujának szigorú puritán élete.

Kilenc baka

Az újjongás a fellegekig ért,
amikor Erdély, Erdély visszatért.
Zászló lengett. Bömbölt a rádió.
Minden szívben és szájon hála zengett,
hogy visszakaptuk ismét a mienket.
— De fájt a szív, hogy ott marad
Brassó, Temesvár, s megszentelt Arad.

Minden örömkönny egy könnyé vegyült.
Kolozsváron mindenki egybegyült
személyesen vagy rádión keresztül.
Mert a halott feltámadt, ime, él!
És nem takarja többé szemfedél...
Összeborultak mind a szép fejek,
sírtak a székelyek
és örömében sírt az egész ország!
Drága könnyekben fürödtek az orcák.
De bánat is volt az öröm alatt:
Brassó, Temesvár és a bús Arad...

. . . S az országúton ezalatt
felvirágozott gépkocsi szaladt.
Virágban forgott mind a négy kerék,
dalolt a kormány, a motor, a fék,
kilenc sapkán dalolt a sok virág:
őszirózsák és dáliák . . .
És úgy dalolt szegény kilenc baka:
Virágos kocsin indultak: haza!
A szív újjongott zubbonyunk alatt!
És dal volt minden . . . Öröm . . . És virág . . .
Őszirózsák és dáliák . . .

. . . S a gépkocsi az árokba szaladt.
„Emelkedőben népünk csillaga!”
— Szónokok zengték; szent öröme gyúltan.

S az országúton
elhallgatott a víg kilenc baka.
Virágos pompában meredt az ég
felé a négy kerék.
Némán feküdtek ott, akár a holtak.
A por beitta vérük drága nedvét ;
a sapkáikon összetört virág :
őszirózsák és dáliák.

Ha nem is haltak meg : vértanuk voltak !

Ez az, miről az újságok nem írnak.
amit nem említ semmitéle hírlap,
amit nem bömböl rádió az ürbe :
hogy nekünk ünnepünk sincs vér nekül !
Ez az, miről a költők nem dalolnak ;
kis baleset, mit elfelejtünk holnap :
hogy, míg szemünkből hálakönny szivárog,
mindig akad egy-egy halálos árok,
melynek partján búsan mered feléd
feldől kocsin négy virágos kerék . . .

Dragorits Eugénia.

Mesék

I.

A kecskebéka és a kaméleon

A kecskebéka déli álmát aludta egy hatalmas zöld levelen, melyen alig lehetett észrevenni. Az ágak közül előbukkant egy hasonlóan hatalmas kaméleon és odakuporodott a levelek közé, melyek egyikén a kecskebéka aludt.

A kecskebéka felrezzent a zörejtől és nézett széjjel, keresve azt, aki megzavarta békés nyugalmát. . . Alig vette észre, hogy mellette liheg zöldre változottan a kaméleon.

— Jó napot, barátom! — kiáltotta feléje mosolyogva a kaméleon. — Ügye pompásan hasonlít színem a zöld levelekhez?

— Azt látom, mert még egy órával előbb, mikor lent hasaltál a kövek között, teljesen sűrű voltál.

— Ügye, irigyled tőlem ezt az ügyességet, hogy bármely percben olyaná tudok lenni, amilyenné akarok?

— Nohát az nem éppen tőled függ; te mindig csak olyan tudsz lenni, amilyen a környezeted. Színed gyakori változtatásával elárulod, hogy nincs is egyáltalán saját színed.

— Színem gyakori változtatásával megmutatom azt, hogy tudok alkalmazkodni a környezetemhez, — dicsekedett a kaméleon.

— Persze te abban nem látsz semmit, — mondotta a kecskebéka finom gúnnyal, — hogy olyan gyakran vagy kénytelen színt változtatni. Nem a magad passziójára változtatgatod te percről-percre a színedet, hanem gyengeséged, félelmed és színtelenséged miatt.

— Nono, legyünk csak őszinték, — válaszolt a kaméleon, — te is azért heversz azon a zöld levelen olyan nyugodtan, mert zöld színed megóv attól, hogy könnyen észrevegyenek.

— Igen-igen, — fejezte be a vitát a kecskebéka, — annyiban hasonlítunk egymáshoz, hogy védekezésünkre felhasználhatjuk színünket, de mégis van közöttünk egy óriási különbség. Míg te minden alkalommal felveszed környezeted színét és így alkalmazkodik ahhoz és így színed mindig a környezettől függ, addig én mindig megtartom eredeti színemet és csak olyan környezetet választok magamnak, ami az én testem színének legjobban megfelel.

II. A két kutya

A városka végén lakott egy öreg nő. A férfiakat egész életében szivéből utálta és soha férjhez nem ment. Nem szeretett ő semmit e világon, csak a kutyát, meg a macskát. Két kutyát tartott; az egyik volt a Sajó, a másik volt a Bodri. A két kutyán kívül egy macskát is tartott, amely állandóan lába mellett üldögélt, ha a vénasszony kézimunkázott.

Egyik napon, mikor az öregasszony a cicának kiadta a tej-adagját, véletlenül nyitva maradt az ajtó és a Bodri kutya beosont a szobába. A macskát elkergette a tányértól és felhabzsolta a tejet. Mintha semmi sem történt volna, száját nyalogatva somfordált ki az ajtón Sajóhoz, ki odakintről mindezt végignézte.

— Miért ittrad meg a tejet a szegény macska elől? — kérdezte Sajó.

— Mert erősebb vagyok! — válaszolta öntudatosan Bodri.

Egy másik alkalommal — igen szép tavaszi idő volt —, a kutyák az udvaron játszadoztak, amikor az ajtóban megjelent a macska, szájában egy jóltáplált egerrel. Bodri óriásit vakkantott és rohant a macska felé, hogy elvegye tőle az inycsiklandozó falatot. Szegény macska ijedtében azt sem tudta, hova legyen, mikor ott termett előtte a kutya, hatalmas száját kitátva. A macska fújni kezdett és felborzolta szőrét, miközben kiejtette szájából az egeret. A kutya épen ezt a pillanatot várta, és felkapva a pompás zsákmányt, elillant vele a kutyaólba s ott jóízűen elfogyasztotta.

Sajót igen bántotta ez a kapzsiság és zsarnokság s szomorúan mondta a barátjának:

— Mi jogon gyötröd mindig azt a szegény macskát?

— Az erősebb jogán! — felelte kurtán Bodri, és tovább roptatta az egeret.

Egyik tavaszvégi reggel, mikor a nap már jócskát haladt az égen, az öregasszony kedvenc macskájával kiült az udvarra. Kézimunkán dolgozott és a macska ott szundított az ölében. Néha-néha letört egy darabot a közeli tányérkán levő süteményből és a macska szájába tette.

Az árnyékból sóváran nézte, nézegette Bodri. Nem az fájt neki, hogy a macska süteményt eszik, hanem az, hogy az asszony nem őneki adja. Mikor az utolsó darabot adta volna az asszony a kedvencnek, Bodri hirtelen kiugrott az árnyékból, kikapta az asszony

kezéből a süteményt. A kutya láttára a macska felugrott úrnője válára és remegésében össze-visszakarmolta.

Az asszony dühe óriási volt. A sintéréért küldött, hogy elvitesse vele a két kutyát, meg a macskát. Kiábrándult belőlük teljesen.

A macska sírt, könyörgött :

— Asszonyom, én hűséges voltam hozzád mindig; én nem vagyok hibás a történetekben: ne engedd, hogy elvigyen a pecér.

— Összekarmoltál, pusztulsz innen! — és bedobatta a lábába.

A Sajó is könnyezett, mikor asszonya kérlelhetetlen arcára nézett. Majd meghasadt a szíve.

— Ne adj a pecérnek, asszonyom, — rimázkodott, — én mindig hűségesen szolgáltalak. Ki fog ezután figyelmeztetni, ha idegen jár az udvarodon?

Az asszony meggondolta a dolgot és Sajónak megkegyelmezett.

A Bodri könyörgését meg sem hallgatta a „vérigsértett” asszony és a sintér drótja rászorult a Bodri nyakára s egy pillanat múlva már ott találta magát a kutyaládjában, amelynek ajtaja dörrenve zárult be mögötte.

Míg a sintér felült a bakra, Sajó odaosont a kutyaláda rácsos ablakához és könnyezve nézett társára.

Bodri felüvöltött kínjában és kétségbeesésében; keserűen kérdezte Sajótól :

— Milyen joggal ad engem halálra az én asszonyom?

— Az erősebb jogán, pajtás. Örülnöd kellene, mert a te életfelfogásod és elved jutott most diadalra.

A sintérek a lovak közé csapott, Sajó pedig könnyezve nézett a vesztőhelyre indulók után.

Hegedűs Imre.

Séta a téli erdőn

Csend ül az ágon,
lendül a lábom,
s kacagva harsan
havas avar.

Megcsap az emlék :
Kisfiu lennék ?!
Óriás fákról
lidérc zavar.

Suhanó szárnyon,
mint meseálom,
nagy madár röppen,
zizzen a csend.

Messziről ének :
kristályzenének
éterien szűz
dallama zeng!

Oly szép az erdő !
Álombapergő
fagyott világa
körém borul.

Pihen az élet.
Áhitat ébred.
Megállok, hallom :
tanít az Úr.

Novák István.

Irodalomtörténészek Fáyról, a meseíróról

Toldy Ferenc:

A mese terén legmunkásbak *Vitkovics, Szentmiklóssy, Fáy* s a vak *Szigethi Mózses* voltak. Az első kettő gyakran szerencsés a fel-találásban és előadásban, a fő rang mindazáltal e nemben *Fáy András*, ki az egyszerű állatmesétől az apológig és paraboláig ritka lelékeny-séggel, mély pillantással a világ folyásába s az emberi lelkek titkai-ba, eleven költői előadást egyesít; s az általános igazságok mellett a jelenkori, különösen a társadalmi, néha a politikai s irodalmi ál-lapotokra is figyelvén, a nemzet közkedvességű meseköltőjévé emel-kedett.

Erdélyi Pál:

A „meseíró”, ez a kifejezés valóságos epitheton ornansa Fáy-nak, mint Árpádnak a „párducos”. Melyik gyermek nem emlékszik a költöző darúcsapat meséjére, s melyik tankönyv nem helyezi a fősúlyt Fáy meséire? Valósággal meseíró! Eleven szem volt, meg-látott és megjegyzett mindent, józan életbölcseége volt, megfigyelé-seit értékesítette. Ime a meseíró jellemvonásai: *eleven szem és józan életbölcseég*. Hogy jól is elő tudja adni, jól is ki tudja gondolni me-seít, hogy a csattanóban legyen tanulság, s amellet humor vagy kedély, ezek tulajdonságok, amelyeket technikaiaknak szeretnek ma nevezni. Födolog azonban a szem és az ész. A Fáy egész egyénisé-gét e két tehetségének erősen fejlődött volta jellemzi. Alig volt éle-sebb tekintetű s mélyebb eszű írónk Fáynál... Meséi hatása ismer-etes, s Fáy legszebb koszorút szerezte velük. Bennük kész, meg-állapodott író lép elénk, kinek ismerjük tehetségét és irányát: *úgy szolgálni az irodalmat, hogy általa tanítsuk a nemzetet*.

Preszly Elemér:

Kétségtelen, hogy Fáy András műveiből a meséi ma is élnek, frissek, hatnak, szerzőjüknek előkelő helyet biztosítanak az élő magyar irodalomban.

Mi ennek a titka?

Fáy András meséi eredetiek, nem görög, latin utánezatok, mint

Aesopus óta annyi meseíró munkája. Alakjai magyarok, levegőjük magyar. A magyar föld illatát lehelik, a magyar táj színeit örökítik meg, a magyar faluban gyökereznek.

Eredeti megfigyelések, szerzőjük élettapasztalata, életbölcse-sége tanít és oktat, tárul ki és árad belőlük.

Fáy András sokoldalú, gazdag életéből, páratlan munkásságá-ból folyólag senki nála jobban nem ismerte a magyar életet, senki nem érintkezett nála több és a legkülönbözőbb foglalkozású ember-rel, öreggel és fiatalal, szegénnyel és gazdaggal, úrral és paraszttal, egészségessel és beteggel, józan gondolkozásával és különcel.

Alakjait emlékezőtehetsége gombostűjére szúrta és onnan vette elő őket írói munkássága közben. Ezért érzi a ma embere is olyan közel magához ezeket a meséket, saját érzéseire, verejtékeire gondjaira, örömére, bánatára ismer bennük.

Mert az ember mindig ugyanaz marad, érzései ugyanazok ma-radnak.

És viharos nagjainkban, háborús gondjainkban ősi ösztönök jönnek felszínre, mint a mély szántás az anyaföldből felszínre hozza az eltemetett köveket.

Csak vigasztalólag hat, ha látjuk, hogy az emberek ugyanúgy szenvednek mióta ember van a földön, mint mi.

Fáy András mosolygó bölcs, játszva tanít, nevetve korhol, fi-noman gúnyol, észrevétlenül vigasztal.

A fülünkbe súgja: nyugodjatok meg, legyetek egymás gyen-géi iránt megértők, elnézők, hiszen földből vétettetek, itt, egymás más mellett kell élnetek, porrá lesztek újra.

Bory István:

Fáy maga mondja, hogy, „... véremben vala mindig jobbra-bal-ra csapkodni, amint néminemű nyomai tán látszanak is e különös kedvtelésnek meséimben.” Számszerint majd 700 meséje és aforiz-mája látott napvilágot több kiadásban, sőt több (olasz, német, angol) nyelven is. Egyszerű, rövidke, de változatos és leleményes meséi éles megfigyelőképességről, mély bölcsességről tanuskodnak és sok általános emberi igazságot mutatnak fel. „Mosolyognom orr és bajusz alól a kisebb bohókat, sőt kacagnom a nagyobbakat, ha fegyvert nem villogtatok, lehet-e tilos? — írja. — Karcolások, csekély sebek, halálos dőfésekhez pedig sem epém, sem fegyverem.” Kortársai közül Kazinczy, Szemere és Kölcsey a legnagyobb elismeréssel em-lékeztek meg „maradandó becsű és geniális” meséiről, melyekben

„szerzőjük mindig élni fog” s nem győztek betelni azok elevenségével. Maga Széchenyi 1838-ban így nyilatkozott ezekről: „... a honi reform teendőire nézve az első eszmét, akaratot, önellátást Fáy András meséi ébresztették föl bennem.”

E mesék, melyek első gyűjteménye Bécsben jelent meg, minden eddigi szokásos mintától különböznek, nemcsak a magyar irodalom ez ágának művelői — Heltai, Pesti Gábor, Péczeli — meséitől, de még a meseírás atyjának, Aesopusnak vagy Phaedrusrnak formáitól is. Fáy maga kérdezi: „Szükséges-e, hogy minden mese aesopusi legyen? s áll-e az, hogy az első feltaláló egyszer felvett modorának, theoriájának minden korokon, utódokon keresztül változatlanul kelljen megmaradnia? Az aesopusi mesék nyilvánosan az emberi nem és műveltség gyermekkorára, vagy zsarnoki uralmak korlátoltságaira számítvák. Azoknak tehát a haladottabb korokban és szabadabb mozgásokban a régi modor mellett szükségképpen ki kell avulniok, unalmasakká válniok s gyermekszobákba száműzeniök... Korunk a mesékben is csattanó, olykor epigrammai élcet, élénkséget, finom gúnyt stb. követel... És mit mondjunk arra, hogy Lessing theoriája nemcsak Lafontaine, Phaedrus stb. meséinek nagy részét, de magának Aesopusnak némely meséit is elveti.” E sorok is mutatják, mily komoly önérzettel nyúlt a tollhoz még a meseírás-kor is.

FIGYELŐ

Erdély magyar egyeteme. Kolozsvár 1941.

Az erdélyi tudományos intézet kiadása. Szerkesztették *Dr. Bisztray Gyula* miniszteri osztálytanácsos, *dr. Szabó T. Attila* kolozsvári egyetemi tanár és *dr. Tamás Lajos* a budapesti tud. egyetem tanára.

Erdély a maga sokszor különállónak látszó szellemi életével mindig az egységes magyar szellem Keletre tolt őrbástyája volt. Ennek az egységes szellemnek külön történelmi, geográfiai, etnikai adottságokból kialakult elágazását nyomozza ez a nyomdai terméként is elsőrendű kvalitásokkal bíró könyv, mely az erdélyi egyetemi gondolat kialakulásában mutatja be a kolozsvári *Ferenc József Tudományegyetem* történetét. A mű jelentőségét és értékét az is fémjelzi, hogy az akkori kultuszminister, *Hóman Bálint* írta hozzá az előszót mélyenjáró történelmi szemlélettel.

Mint valami megcáfolhatatlanul csengő jelige hangzik át az egész művön az előszónak az a megállapítása, hogy Erdély történeti életének egyik „leghatalmasabb erőtényezője a magyar is-

kola”. Az iskolán keresztül az egyetemi gondolat fejlődése Erdély egész kultúrpolitikájának a kibontakozása. A Buda elbukásával hontalanná vált renaissance-művészet és humanista tudomány Erdélyben talált otthonra a *Báthory István* egyetemében, *Bethlen Gábor* főiskolájában, líceumokban, kollégiumokban, amelyek az egyetemes magyar művelődést is új színnel és igazi értékkel gazdagították. Érthető, hogy az idegen megszállás elsősorban az egyetemet, magyarságunknak ezt az erős várát igyekezett lerombolni s a romokat keleti szellemmel megtelíteni.

A mű az Észak-Erdély hazatérésével újjászervezett kolozsvári Tudományegyetem 1940. évi október hó 24-iki megnyitóünnepén elhangzott beszédekkel kezdődik. Alapos méltatás keretében sorra kerül benne minden intézmény, amely alkalmas Erdély tudományos életének megrajzolására a legrégebb időktől kezdve. Kitűnő forrás munkául szolgálnak egyes cikkei, amelyek az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek, az erdélyi könyvtárügynek, különféle nevelőotthonoknak, internátusoknak,

az európaihírű klinikáknak a történetét tárgyalják. Megismerjük e műből a kolozsvári egyetem életének egész folyását az építkezésektől kezdve a teljes megszervezésig. Kibontakozik előttünk az egyetemnek a hazai és európai tudományossal való viszonylata, a román tudományra gyakorolt hatásával együtt. Gyönyörködhetünk az intézmény fénykorában s magunkbaszállhatunk a román megszállás elsötétülő korszakában. Együtt menekülünk az egyetemmel Szegedre, ahol a száműzetés éveit virágzásra változtatta Klebelsberg zsenialitása. Majd a szülőhazájába fényesen visszatérő intézmény újjászervező munkájában vesz részt az olvasó.

Mindezen nagyértékű cikkeket a leghívatottabb erők írták. Szily Kálmán államtitkár bölcs szempontoktól ragyogó zárószava után a Függetlenség a Ferenc József Tudományegyetem alapítására, életére vonatkozó törvényeket fontosabb iratokat és jegyzőkönyveket közli. A művet 311 kitűnő kép díszíti, melyek az adatokat élettellel telítve emberi közelségbe hozzák.*

Novák Sándor.

* A képek között két zempléni (pataki) kiválóság képmásával is találkozunk: a dr. Finkey Ferencével és dr. Buza Lászlóéval.

Sz. b. e.

Fáy András ifjúkori arcképe Patakon.

A nagy író műveiből sok van meg a pataki főiskola könyvtárában. Közülük az S 1001—2 számút ő maga ajándékozta a főiskolának. Bele is írta: *A' S. Pataki anya oskolának egykori nevendékje Fáy András.* Úgy ebben, mint összegyűjtött meséi elején ott van a képe is (már vagy valódi, vagy torzított kiadásban). De ezeken kívül még van egy arcképe, mely *ifjúkorában ábrázolja.* Ezt Richter Fülöp Antal, a bécsi születésű festő és grafikus festette 1828-ban. A sikerült kép egyik dísze a pataki könyvtárnak.

G. J.

Nem Csokonai, de Kurovszky.

A Zempléni Fáklya szeptemberi számában említés tétellett a Kalangya (a Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség szemléje) 1942. júniusi számában közölt s Berényi János szerint Csokonaitól származó versről. Ez az ismeretlennek mondott vers megvan a pataki főiskola könyvtárában is. *De ez a vers (Egy magát hánytató Poétának tréfás megkapkodása) nem a Csokonaié.* Megvan a könyvtárban a *Szigethi* Gábor által adott verses válasz is, tehát az egész verses párba j kézírata. A

Csokonainak tulajdonított vers szerzője *Kurovsky Dániel*. Ő, mint „ellenfele”, Szigethi Gábor pataki diákok voltak. Az volt *Boros István* is, akihez *Kurovsky* szintén írt verset. Amennyiben lehetséges, hogy folyóiratunk egyik-másik olvasóját érdekelni fogja a három pataki diák, akik nem ismert nevűek, adataikat ide iktatjuk. — *Dániel Kurovsky*. Apja: Pál, aki K. Ráskán lakik, Zemplénben és pap. 18 éves. 1848. július 17-én írt alá az iskolai törvényeknek. — *Stephanus Boros*. Apja: György, aki Rimaszécsen lakik. Libertinus. 18 éves. Ugyanakkor írt alá a törvényeknek. *Gabriel Szigethi* Apja: Gábor, Naményban lakik, pap. 16 éves korában írt alá a törvényeknek 1816. július 14-én. Amint említettem, mind a három kálvinista pataki diák. A verseket körülbelül III.—IV. éves tógátus korokban írták. 1707: 4-17-266

Gulyás József.

A Délvidéki Közművelődési Szövetség 1942–43 évi munkaterve.

A szövetség még a felszabadulás előtt alakult meg; mun-

káját a szerb megszállás alatt állította a délvidéki magyarság érdekeinek szolgálatába. Néhány év alatt hatalmas szervezetet épített ki; ma 300.000 tagja, 250 fiókszervezete van.

A most kibocsátott munkaterv megvalósításának az Anyország vérkeringésébe való bekapcsolódás a célja. Kidolgozásánál a Szövetség vezetőségét az a legfőbb szempont vezette, hogy azok a hiányok és mulasztások pótoltassanak, melyek az elnyomatás következtében állottak elő.

A Szövetség munkája a délvidéki magyarság vezető szerepének biztosításáért, boldogulásáért és szebb jövőjéért indul meg, illetve folytatódik. — Helyszüke miatt a megoldásra váró feladatcsoportok részletes ismertetésével nem foglalkozhatunk, de testvéri együttérzéssel kívánunk a Szövetség szervező és alkotó munkájához zavartalan, békés esztendőket.

(f. a)

Magunkról és emlékeinkről

Jókai „nyitánya“. Az újkori vándorlantosok is kiveszőben vannak. Néhány évtizeddel ezelőtt még felbukkantak, különösen a városokban, mint a kengyelfutók vagy a kifeszített kötelen sétáló facér artisták. A mai nemzedék öregei még láthatták és hallhatták — ha akarták — Hazafi Verai Jánost, Honfi Keresztesi Pált, Bende Albert szónokot, úgyis mint nagyenyedi dalnokot.

Ezek a vándor verselők vagy nem voltak normális agyvelejűek, vagy nem szerették a munkát. Mindegy. Boldog világ volt még az, amelyben ők éltek. A fűzfasípolásért és a klapanciákért fehérkenyérrelalót vagy kacajos éljeneket kaptak. Hazafi Verai — amint azt a nagynevű és ijesztően tehetségtelen reklámhős: Hatvani Lajos br. megállapítja — Wlassics br. kultuszminisztertől még elismertő sorokat is kapott. (Bizonyosan nem „maradandó alkotásai" jutalmazásául).

Hadd emlékezzem meg e rovatban a mi mulatságos figuráink egyikéről.

Nincs kultúrális jelentősége ennek az emlékezésnek, noha katedra is szerepel benne, de ha folyóiratunk megjelentetése tálalásnak tekinthető, melyre a kultúra asztalánál ülő csekély számú közönség vár, hadd jusson egy fogás a diétásoknak, meg a vegetáriusoknak is.

Diákéveim alkonyán anyai nagyatyám nemesi kúriáján töltöttem, mint rendesen, az aratási szünidőt, egy felsőzempléni tót faluban.

Kedvemrevaló volt a bukolikus élet. Hátiszen lehetett is. Theokritos példáját ugyan nem követtem, de annál szívesebben a vízi békákét, melyekkel versenyt ugrottam fejest a kanyargó Ondava hullámaiba, amelynek partján el-elgyönyörködtem az apró halak sütkérezésében s árnyékom testesedésében, mely az érettségi előtt kissé ösztövérré silányodott. Sűrűsödtem, no! Hát hogyne! Nagyanyám éléstára akkoriban valósággal inycsiklandozó látványosság számba ment. Csak egy hiányzott belőle: a kultúrális tápszer.

Dehát azért éltük akkor a millenáris esztendőt, hogy ez is

kerüljön. Került is, de mikor belekóstoltunk, akárcsak vackorba haraptunk volna.

Egy augusztusi napon idegen úrféle érkezett a faluba : bizonyos Kósa nevű vándordalnok. Tisztelgett a három nemesi kúria urainál, felkereste a jegyzőt, a postamestert, a malmost, s választékos nyelven hívta meg őket az iskolában tartandó művészestre, melynek szenzációs műsorát ő egymaga fogja ki- és betölteni.

Elmentünk. A megjelentek szép számából megállapítható volt, hogy az előkelő jövevény csemegével csalogatta a falu intelligenciáját. Talán tízen is lehetünk.

A mester fellépett a tanítói trón talapzatára és stentori hangon mondotta be az első műsorszámot :

— Nyitány az ezeréves Magyarország diadalünnepére. Irta Jókai Mór.

Azután felmordult, mint az éhes ordas a fára mászott vándorlegényre s rákezde :

Miért rázkódik a sírhant felettem ?

Mi bőmből és bűg durva morajjal ?

És eldörögte miskolci Kovács Gyulának „Árpád siri álma” című versét.

Miután az Árpád népe által forgatott dübögő buzogányokkal az összes ozmán pajzsokat beverette, a kulisszául szolgáló ablakmélyedésbe vonult, hova bátor voltam követni.

— Mester, — mondtam neki feddő hangon, — ön itt most, indián módjára, skalpolt. Ezt a verset nem Jókai írta, de miskolci Kovács.

Lesujtó pillantást vetett rám.

— Ugyan-ugyan, tisztelt fiatal úr ! Ne tévessze össze a lakktópánt a bagaria csizmával. Merő tévedés, kérem, amit mond. Mert hallja csak : elárulom magának, hogy én, mielőtt művészi pályára léptem volna, miskolci csizmadia voltam, s mint ilyen, az iparésztület tagja. Ismertem az összes miskolci kovácsokat, de nem ismertem köztük egyet sem, aki rímeket kovácsolt volna.

Faképnélhagyott és felment a dobogóra — talán azért is, hogy elnézhessen a fejem felett, de én már a kijáratnál tartottam, hazafelé menekülően.

Útközben azon tűnődtem : hogyan kellett volna ezt a merénylőt megbüntetni.

Rájöttem. Bár egykicsit későn. Ha a két öcsém el nem megy aznapeste a határbeli erdőbe lesipuskáskodni s ők is eljönnek a

„művészestre“, a „nyitány“ elhangzása után következhetett volna a „művész“ ünneplése. Mint a Hazafi Verai Jánosé Debrecenben.

A Nagyerdőn verselt János, egy országos tornaverseny alkalmával, a vörös inges szarvasi diákoknak s mikor befejezte a deklamálást, a diákok közül hárman hozzáugrottak, felemelték, mint őseink Árpád apánkat a pajzson, tolták felfelé, ameddig tolhatták, aztán — viharos éljenzés közben — elejtették.

Az eset nem, de János tompora nagy port vert fel, s mire a porfelhő eloszlott, a „felemelő“ aktus rendezői nem voltak sehol.

Bizonyos, hogy Kósa erre a különös ünneplésre jobban rászolgált volna.

F. A.

Irodalmi szarkák. Imitt-amott előfordulnak még és lopkodnak is. Nem mennek olyan ritkaság számba, mint a fehér holló, vagy a fekete gólya.

Tollforgató családunkban, tudtommal, csak kettőnket loptak meg: apámat és engem.

Eseteink hősei talán azért „működtek“ szan zsén és gazdag kedélyre valló arcátlansággal, mert nem kerülhettek az egyszeri bíró elé, aki a cigányt lopásért kötéláltali halálra ítélte. (A cigány helyett a bírót akasztották fel. T. i. felfüggesztették).

Apám (régén volt, nagyon régén volt) levelet kapott egy napon a premontreiek leleszi számtartójától, akivel szegről-végről atyafiságban állott, hogy a Képes Családi Lapokban megjelent „A szerelem áldozatai“ című beszélye, mellyel egy kassai pályázaton 10 sárga csikót (10 aranyat) nyert, csak az az öreg hiba, hogy a K. Cs. L. szerint a beszélyt nem Farkas Bertalan, de egy Szabó nevű úr írta.

— Kettőtök közül valamelyik lopott, kedves Bertí, — írta a számtartó — arra kérlek tehát, légy szíves ezt a rám nézve is nagyon kellemetlen ügyet sürgősen tisztázni, nehogy kénytelen legyek a köztünk fennálló magyarsógorsági viszonyt likvidálni.

Apám nem akarta elveszteni a sógort: beperelte Szabót. Ez könyörgésre fogta a dolgot. Kiegyeztek. A 10 sárga csikó után jöttek szép számmal a szürkék, Szabó terelte őket apám eszményi gazdaságába. Kitetlett volna belőlük egy ménes, idő multával talán egy versenyistálló is. De hol voltak akkor már a sárgák, mikor megérkeztek a szürkék! Két asszony, kilenc gyerek, kenyérgondok, cimborák sodortak el minden karámat, s a csikók elrepültek a széllal.

A fényező és csiszoló gazda pedig elfeküdt a gond árnyékában s felhagyott a szépműves munkával.

Néhány év múlva a szarkák sem találtak volna lopnivaló fényességet sem királyhalmeci, sem nyirbátori otthonában.

Pedig Gyarmathy Sándor, a stúdió korán elhunyt rendezőjének atyja szerint: második Mikszáth válhatott volna belőle.

(Mérhetetlen túlzás volt ez a megjegyzés, mert Mikszáth csak egy volt s pandanja nem lesz a magyar szépirodák közt sohatöbbé.)

Az én eseteim az irodalmi szarkákkal elég különös kis esetek és mindenekfelett mulatságosak voltak.

Ezuttal csak egyet mondok el közülök.

A pataki jogakadémia hallgatója voltam a kilencvenes években, tehát nem egészen a közelmúltban. A studiumok iránt eléggé lanyha érdeklődést tanusítottam, ellenben szívesen hódoltam a művészeknek.

A lantos költészet virágain osztozkodni kívánt velem a kamarásom is (diáknyelven: a lakótársam) egy cigányképű jogász, E. Pistta, aki diák létére jegybenjárt egy szatmári lánnyal.

Arája rajongott a versekért, mint Lovik egyik elbeszéléseinek hősnője a komondorok áriáiért s az én kamarásom, nagyon helyesen, felcsapott költőnek. Amint ki fog tűnni, kevesebb fáradságba került ez neki, mint négy komondort Németországba szállítani, hogy éji szerenáddal hódítsák meg az ostrom elől oda menekült angyalt.

A kora tavaszi szerelem nem válogat az eszközökben, ha a választottban felszított tüzet gondozni kell, hogy el ne hamvadjon. Kamarásom tehát egyre-másra küldte a verseket — *a verseimet* — a „Szamos” című szatmári lapocskába, melynek az imádott lény is olvasója volt. Verseim alatt az ő neve diszlett. Párszor kérdőrevontam, de nem használt semmit. Irtam a verseket, aztán aláírtam, ő kihúzta a nevemet, a magáét írta a helyére és elküldte a Szamosnak.

Bizonyos, hogy kedves kis posztilyón damúrokat gyártottunk így kettesben, mert a versek megjelenése után áradozó sorok érkeztek egy szatmári leányszobából egy pataki diáktanyára.

Arany kedély vagy magyarán: pofa kellett-e hozzá, nem tudom, de egyizben sajátjaként adta be egy versemet az elnökletem alatt álló Akadémiai Irodalmi Társulatba. Nem tehettem egyebet (nagyon rokonszenves fiú volt): a bíráló bizottságban a verset silány és jövőtlen szárnypróbálgatásnak bélyegeztem...

Később megállapítottam, hogy Ámor kleptomániássá tette. De

a lejtőn is megőrizte a szarkafaj jellegzetes tulajdonságát: csak a fényességek iránt érdeklődött.

Egy napon pl. közös ruhásszekrényünkben eltűnt a frakkom és egy pár új kékélőm.

Egészen természetesnek találtam a dolgot. Szatmárban megyében volt másnap, s szépen fényeskedett a frakkom selyembélése is, az új pár kékélő is.

Érdekes, hogy 12 év múltán, mikor már szülővárosom élén álltam, felkeresett és arra kért, hogy ajánljam be a főispánnál, mert a város rendőrkapitánya szeretne lenni.

— Prakszisod? — kérdeztem.

— A pataki —, felelte cinikusan, fekete bajuszát sodorgatva.

— Hát az sok is, kevés is. — S kegyelemben elbocsátottam.

Korán elhalt. Mérgezésnek lett az áldozata. Mint a madárvilág szarkacsaládjainak nem egy tagja.

Elszomorított kora sirba hanyatlása; ismétlem, nagyon rokonszenves fiú volt.

F. A.

A FÁY ANDRÁS TÁRSASÁG ÉLETE

Tiltakoznunk kell. Folyóiratunk számára társaink közül egyesek oly írásműveket is küldenek, melyek egyidejűen más sajtó-organumnak is megküldettek közlés végett vagy más uton kerültek sajtó alá.

Nem érdemeljük meg, hogy az ilyen halmozásnak szenvedő alanya legyünk, sőt nyárspolgáriasan, azt is mondhatnók: ki kérjük magunknak az ilyen eljárást. Folyóiratunk nem reklámújság és nem üresen futó szerelvény a nemzeti kultúra sínpárján, amelyre minden könnyebb fajsúlyú vásári portékát fel lehet dobálni.

Néha kényszerhelyzetben vagyunk s közölnünk kell, Társaságunk életérdekében, a diletantizmus jegyét magukon viselő írásmunkákat is. (Ne találják magukat sértve azok, akikre ez a megjegyzés nem vonatkozhatik.) De féltő gonddal gondoljuk folyóiratunk irodalmi és tudományos színvonalát s éppenezért nagyon érthető, hogy társainktól értékes támogatást kérünk s ez a támogatás messze álljon az egyéni érvényesülés sarkantyú pengetésétől, vagy a dölyf kézlegyintésétől. Jelmondatunk is van, ha úgytetszik, azok számára, akik bennünket foghegyelnek. Ez pedig így hangzik — vidékiesen és falusiasan —: Vagyok olyan legény, mint te, vágok olyan rendet, mint te.

Nyomdafestéket nem látott s olyan írásműveket kérünk és várunk, melyek a szerzők válogatott művei közé sorozhatók. Ha decentralizációt akarunk, akkor legyen ez a törekvés versenyképes a koncentralizáció felszívó erejével szemben.

Könyv-és kéziratárunk

számára tb. és r. tagjaink közül eddig a következő művek kerültek Társaságunk birtokába:

Ifj. Ambrózy Ágoston: Madár. Versek. Séta. Versek.

Balogh István: Szalkay László esztérgomi érsek. Tanulmány.

Dragorits Eugénia: Látó szemekkel. Versek. (Kézirat.)

Farkas Andor: Merre, meddig mentem... Hadinapló. -- Ös tüzek. Versek. — Mikó ígric hagyatéka. Versek. — Volt egyszer egy ember... Zenés falusi történet 4 felvonásban. (Zenéje *Mészáros*

Pálé. Kézirat.) — A hosszúlázi libák. Vigjáték. — Isten megmutatja magát. Színmű. (Kézirat.) — Árvuló hegedű. Magyar nóták, műdalok, indulók, rapszódíák, himnuszok. (Kézirat.)

Farkas Dezső: Lelkem lobogása. Versek. (Kézirat.)

Máriássyné Szemere Katinka: Fordul a szél. Versek. — Terem a parlag. Elbeszélések. —

Mészáros Pál: Farkas Andor „Volt egyszer egy ember” ... c. falusi történetének zenei része. Nyitány. Gyermekes kara. Tánczene. Nóták. Palotás. Összesen 18 zenemű. (Kézirat.)

Mosolygó József: A keleti egyház Magyarországon. Nemzetiségi tanulmány.

Novák István: Az epejési-miskolci jogászfifjúság diákélete.

Novák Sándor: Multság a Csicsogóban. Elbeszélés. — Két haladkló gladiátor. Versek. — Holdas úton. Versek. — Hív a föld. Színmű 4 felvonásban. (Kézirat.) — Fényjáték a porban. Verses vigjáték. (Kézirat.)

Sőreghi János Társaságunknak a közelmúltban megválasztott tb. tagja, az archeológia körébe tartozó művei közül tizenegyet adományozott könyvtárunknak.

Kérjük író társainkat, hogy kövessék fentebb felsorolt tagtársaink példáját, hogy az alkotó és szervező munka útján tovább haladhassunk.

Az eddig beérkezett művek szerzői fogadják a megértő támogatásért hálás köszönetünket.

Képtárlatunk

ügyének tető alá hozása halasztást szenved.

Társaságunk székhelye nem bővelkedik tágas, a nap által is jól megvilágítható, kiállítási anyag befogadására alkalmas termekben.

A tárlat megnyitását, mely a Kultusz-kormány kiküldöttjének jelenléttében fog megtörténni, akkorra halasztottuk el, mikor Szerencs levente-otthona át fog adadni rendeltetésének.

Fáy-serleget avatunk.

1943 május 30-án, Fáy András születésnapján felavatjuk a Fáy-serleget, ha a hüvelyéből kirántott magyar kard ketté nem törik. Tehát egész biztosan.

A serleg-avató beszéd megtartását Preszly Elemér titkos tanácsos, Társaságunk alapító tagja vállalta.

Az évforduló alkalmából szeretnénk volna a Zemplénvármegyei Kazinczy-Kör bevonásával Kohányba (ma Kohanovce) is elzarándokolni, de elnökünk a zarándokok útjának egyengetésével hiába próbálkozott. In effigie fogjuk a serlegavatás napján megkoszorúzni a kohányi emléktáblát, ha a magyar Isten is úgy akarja és a mi drága alapító tagunknak: Preszly Elemér Ónagyméltóságának egészségi állapota megengedi.

Emlékestjeink

rendezése a rendkívüli idők nehezedése következtében halasztást szenved. A Tállyán évekkel ezelőtt haló porukban megünnepelt két halhatatlan: *Zempléni Árpád* és *Lavotta János* emlékét fogjuk felújítani Alsózemplén társadalmának jelenlétében, mihelyt erre alkalom nyílik.

Látszólag, az emlékesteket illetően, tétlenkedünk, de az a stagnáció korántsem jelenti azt, hogy vállalt feladatainkról megfeledkeztünk.

Azt kérdezzük

a kassai Kazinczy-Társaságtól, amely testvéregyesület, a Közoktatásügyi Miniszter Úr előfizetése következtében, megkapja folyóiratunk minden számát, miért nem szánt nekünk egy példányt a feladatú Magyar Múzeumból. Magánosok is kaptak belőle mutatószámot. Mi is szeretnénk ismertetni, de hogy tehessük, ha csak hírt hallunk róla, de kezünkbe nem vehetjük.

Kérünk

Talán hiába. Miután nem mindenki ért bennünket. Mégis megismételjük kérő szavunkat. *Kérjük mindazokat, akiknek törzstaggyűjtő ívet küldtünk, küldjék vissza benépesítve vagy porlepetten, de adjanak életjelt magukról.* A százszorszént magyar kultúrát szolgálják azok, akik kérő szavunkat meghallgatják.

A zempléni járások

székhelyein működő szervező titkárokat kérjük, hogy a törzstaggyűjtés és a tagdíjak behajtása körül kifejtett tevékenységük eredményéről 1943. január hó 5 napjáig szíveskedjenek beszámolni. "

A részükre megküldendő névsorban feltüntetett azon rendes

és tiszteletbeli tagokat, akik eddig Társaságunk és folyóiratunk támogatását nem tekintették erkölcsi kötelességüknek, a címükre egyidejűleg megküldött bizalmas közléssel keressék fel s személyes közbenjárásuk eredményéről ugyancsak a fent jelzett határidőig szíveskedjenek az elnökséget értesíteni.

Nagygyűlést

tartunk tavasszal. Alkalmat kívánunk adni összes tagjainknak arra, hogy megismerhessék Társaságunk jövőbeli céljait, programját, felismerhessék kulturális jelentőségét. Reméljük, hogy a nagygyűlésen elhangzó felszólalásoknak meglesz a hatása és a vármegeye társadalmából minél számosabban fognak lobogónk alá sorakozni.

Új rendes tagok.

Társaságunk *rendes tagjai sorába iktattattak* :

Pekáry Margit (Budapest.)

Benke Kálmán (Ond).

Tenkács Tibor (Tokaj).

Rendes tagjainknak a múlt számban közölt névsorából véletlenül kimaradtak :

Szabó Ferenc (Makkoshotyka).

Szabó Gábor (Szerencs).

Egy társunk meghalt.

Tassonyi Ernő, társaságunk tb. tagja, *Aki a párját keresi* c. sikert aratott regény szerzője 1942. évi dec. hó 5 -ik napján meghalt. Emlékét híven megőrizzük.

A Fáy András Társaság törzstagjai. (Folytatás).

Bajusz Ernőné zalkodi, ügyvéd özvegye, Sátoraljaújhely. Bánóczy Béla székesfőv. műszaki főfelügyelő, Budapest. Berei András adóügyi jegyző, Sáropatak. Biró Ferencné, Hangya ig. neje, Hajdúhadház. Erdei Ferenc vendéglős, Szerencs. Elek István ny. erdőfőtanácsos Eger. R. Farkas Vilma, bányatisztviselő özvegye, Désakna. jeddi Fejér Andor főszolgabíró, Tokaj. Gönczy Ferenc, tengerész kadett, Szerencs. Halmay Tivadar áll. tanító, Hajdúhadház. Hamza Tiborné író, Eger. Hézszer Gyuláné nyugalmazott tanítónő, Hejce. Hézszer Ilona áll. tanítónő, Hajdúhadház. Kiss Gábor polg. isk. igaz-

gató, Sátoraljaújhely. Lodomérszky Mária polg. isk. tanár, Tokaj. Lehrbaum Sándor fényképész, Tokaj. Liptay-Lengyel László jogszigorló, Tokaj. Martin Miklós ref. lelkész, Tokaj. Molnár Gizella kereskedő, Taktaszada. Nikolaicsik Sándor József rk. kanonok, Királyhelmecc. Pelsőczy Emil postafőellenőr, Szerencs. Szinnyei Endre igazgató-főmérnök, Vágsellye. Sztankóné Vajda Margit v. tisztviselő özvegye, Hajduhadház. Tóth Etelka áll. tanítónő, Hajduhadház. Váró Indár dr. polgármester, Sátoraljaújhely. Waldbott Frigyes báró nagybirtokos, Sátoraljaújhely.

A szerkesztő-bizottság elnöke :

Farkas Andor.

A bizottság tagjai :

Mosolygó József, Marton László, Zombory Andor.

A szerkesztésért és kiadásért felelős : **Farkas Andor.**

Szerkesztőség : **Taktaszada.**

Kiadóhivatal : **Szerencs.**

Nyomta : Farkas Elemér könyvnyomdája Szerencs.

Zempléni Fáklya

a Fáy András Társaság kiadásában jelenik meg. — Minden cikkért írója felel. — A folyóiratot a Társaság tőrzstagjai tagilletményként kapják, az évi 6 pengő tagsági díj befizetése ellenében. — Az évi tőrzstagsági díj 2 részletben is fizethető (előzetesen). — Folyóiratunkra előfizetésnek nincs helye. Megjelenik szeptember, december, március és június hónapokban

E szám az 1942—43 irodalmi évnek második száma. A második évi 6 pengő tőrzstagdíj esedékessé vált.

Befizetések: Farkas Elemér Szerencs 32.074 sz. csekkszámlára „Fáy András Társaság” megjelöléssel eszközleendő.

